

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การพัฒนางานประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานที่ 4 ของโรงเรียนบ้านคอนก่อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ

1. การบริหารจัดการศึกษา

- 1.1 หลักการ แนวคิด การบริหารงาน
- 1.2 แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วม
- 1.3 แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
- 1.4 กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา
 - 1.4.1 การประชุม
 - 1.4.2 การนิเทศภายใน

2. การพัฒนา

- 2.1 ความหมายของการพัฒนา
- 2.2 ความสำคัญของการพัฒนา

3. การประกันคุณภาพการศึกษา

- 3.1 ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 3.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 3.3 วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 3.4 การพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 3.5 การควบคุมและการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

4. การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

- 5.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- 5.2 ขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

6.มาตรฐานการศึกษา

6.1 ความหมายของมาตรฐานการศึกษา

6.3 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

7. บริบทของโรงเรียนบ้านคอนก่อ

7.1 ข้อมูลทั่วไป

7.2 ข้อมูลนักเรียน

7.3 ข้อมูลบุคลากร

7.4 ข้อมูลอาคารสถานที่

7.5 ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกรอบสอง

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยภายในประเทศ

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารจัดการศึกษา

ในการบริหารจัดการศึกษานี้ครอบคลุมที่มาของหลักการ แนวคิดการบริหารงาน แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วม แนวคิดการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และกลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หลักการ แนวคิดการบริหารงาน

รูปแบบในการบริหารงานเพื่อพัฒนางานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้มีนักวิชาการและองค์กรทางการศึกษาได้นำเสนอแนวคิดการบริหารงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งนายทองสุข รวยสูงเนิน ศึกษาในเทศก์ 9 สำนักงานเขตพื้นที่การสุรินทร์ เขต 1 ได้สรุปแนวคิดการบริหารงาน 6 แนวคิดไว้ในคู่มือปฏิบัติการการบริหารงานวิชาการที่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู (2540 : 10-16) ไว้ดังนี้

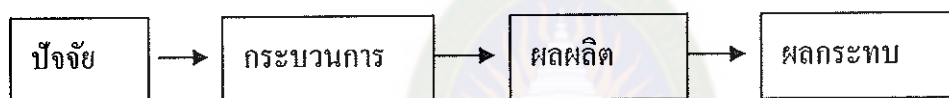
แนวคิดที่ 1 การบริหารงานอย่างเป็นระบบ

ระบบที่กล่าวถึงในที่นี้มีความหมายสำคัญอยู่ 2 ส่วน สรุปได้ คือ ระบบที่เป็นหน่วยงานและระบบที่เป็นกระบวนการปฏิบัติงาน (กรมวิชาการ. 2539 : 7-12) ซึ่งมีรายละเอียดของการบริหารงานอย่างเป็นระบบตามความหมายทั้ง 2 ส่วน สรุปได้ คือ

1. ระบบที่เป็นหน่วยงาน เป็นองค์กรหรือโรงเรียนในรูปของระบบ ระบบตามความหมายนี้ เป็นการดำเนินงานร่วมกันขององค์ประกอบต่าง ๆ ของโรงเรียนและมีจุดประสงค์เป้าหมายที่แน่นอนประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ของระบบดังนี้

- 1.1 องค์ประกอบในการทำงาน (ปัจจัย)
- 1.2 วิธีการทำงานร่วมกันขององค์ประกอบ (กระบวนการ)
- 1.3 เป้าประสงค์ของงานที่ทำ (ผลผลิต)
- 1.4 คุณประโยชน์ที่พึงเกิดขึ้นจากการทำงาน (ผลกระทบ)

การบริหารงานอย่างเป็นระบบ จึงเป็นการจัดสภาพของหน่วยงานและงานภายในหน่วยงานให้มีความสัมพันธ์กันเชิงเหตุผลเป็นขั้นตอนที่ส่งผลต่อเนื่องกัน ตั้งแต่องค์ประกอบในการทำงาน (ปัจจัย) จนถึงผลปลายทาง (ผลกระทบ) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของการบริหารงานอย่างเป็นระบบ

2. ระบบที่เป็นกระบวนการปฏิบัติงาน อาจเรียกชื่ออย่างอื่นอีกในความหมายเดียวกัน เช่น การทำงานเป็นระบบ การทำงานเป็นกระบวนการหรือวิธีการเชิงระบบ เป็นต้น ลักษณะการทำงานเป็นระบบคือการทำงานที่มีขั้นตอนตามลำดับก่อนหลังตั้งแต่เริ่มงานจนเสร็จสิ้นครบวงจรการทำงาน ขั้นตอนที่กำหนดอาจมากน้อยต่างกัน ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของงาน แต่ควรจะมีขั้นตอนสำคัญต่อไปนี้

- 2.1 ขึ้นกำหนดปัญหา หรือความต้องการที่จะพัฒนางานว่าต้องการพัฒนาอะไร มีจุดมุ่งหมายและเป้าหมายอย่างไร
- 2.2 ขึ้นวางแผนในการดำเนินการ เลือกวิธีการ เทคนิคที่จะพัฒนางานนั้นให้บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์
- 2.3 ขึ้นลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้
- 2.4 ขึ้นติดตาม ตรวจสอบและปรับปรุงงาน สรุปผลงาน

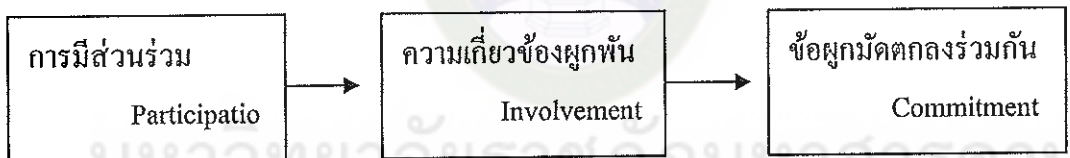
โกวิท ประวาลพุกษ์ (2533 : 37-47) ได้กล่าวถึงการทำงานอย่างเป็นระบบในการนิเทศการศึกษาไว้เป็น 6 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตระหนักว่าต้องมีการพัฒนา

2. ขั้นรู้จุดที่จะพัฒนา
3. ขั้นรู้วิธีการพัฒนาในแต่ละจุด
4. ขั้นลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนด
5. ขั้นตรวจสอบผลการปฏิบัติ
6. ขั้นภูมิใจในผลงาน

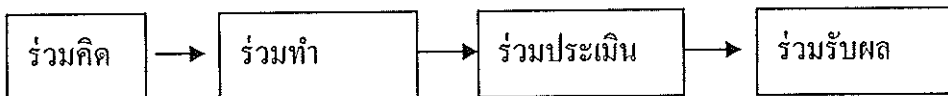
แนวคิดที่ 2 การบริหารแบบมีส่วนร่วมหรือการบริหารเชิงประสานสัมพันธ์

การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบของการทำงานที่ยึดความเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายร่วมกันของสมาชิกในองค์การ ในการคิดตัดสินใจการร่วมปฏิบัติงาน ให้ข้อเสนอแนะและการเป็นเจ้าของกิจการหรือรับประโยชน์ร่วมกัน การบริหารแบบมีส่วนร่วมพอสรุปได้ว่า ความรู้สึกเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายนี้เป็นการสร้างความรู้สึที่ดีในการปฏิบัติงานร่วมกันเกิดการทำงานเป็นทีม (Team Work) ทำให้มีการต่อต้านน้อยลง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ขอมรับความสามารถซึ่งกันและกันเกิดความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในองค์การ เป็นผลดีต่อการพัฒนางาน ระดับของการมีส่วนร่วมเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่องาน ซึ่งมีระดับความเข้ม ดังภาพที่ 3 ดังนี้

ภาพที่ 3 การบริหารแบบมีส่วนร่วม

ระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมนอกจากจะเป็นระดับของจิตใจแล้วยังมีปริมาณของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการของการปฏิบัติงาน ซึ่งพอจะเขียนเป็นแผนภาพของการมีส่วนร่วม ดังภาพที่ 4 ดังนี้

ภาพที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมตามกระบวนการปฏิบัติงาน

ระดับการมีส่วนร่วมนั้น ผู้บริหารจะเป็นบุคคลสำคัญที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานให้มีบทบาท โดยการสร้างบรรยากาศในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการไว้วางใจผู้ร่วมงานการยอมรับฟังความคิดเห็น การใช้เทคนิค การตัดสินใจโดยกลุ่ม เป็นต้น นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของสมาชิกในองค์กร เวลา และสถานการณ์อีกด้วย ผู้บริหารจึงต้องรู้จักวิเคราะห์คน วิเคราะห์สถานการณ์ ประกอบไปด้วย

มีหลักการสำคัญ 4 ประการที่เป็นพื้นฐาน ปรัชญาในการบริหารเชิงประสานสัมพันธ์ หลักการเหล่านี้มุ่งพัฒนาสัมพันธ์ภาพที่วางไว้ (กรมวิชาการ, 2543 : 26)

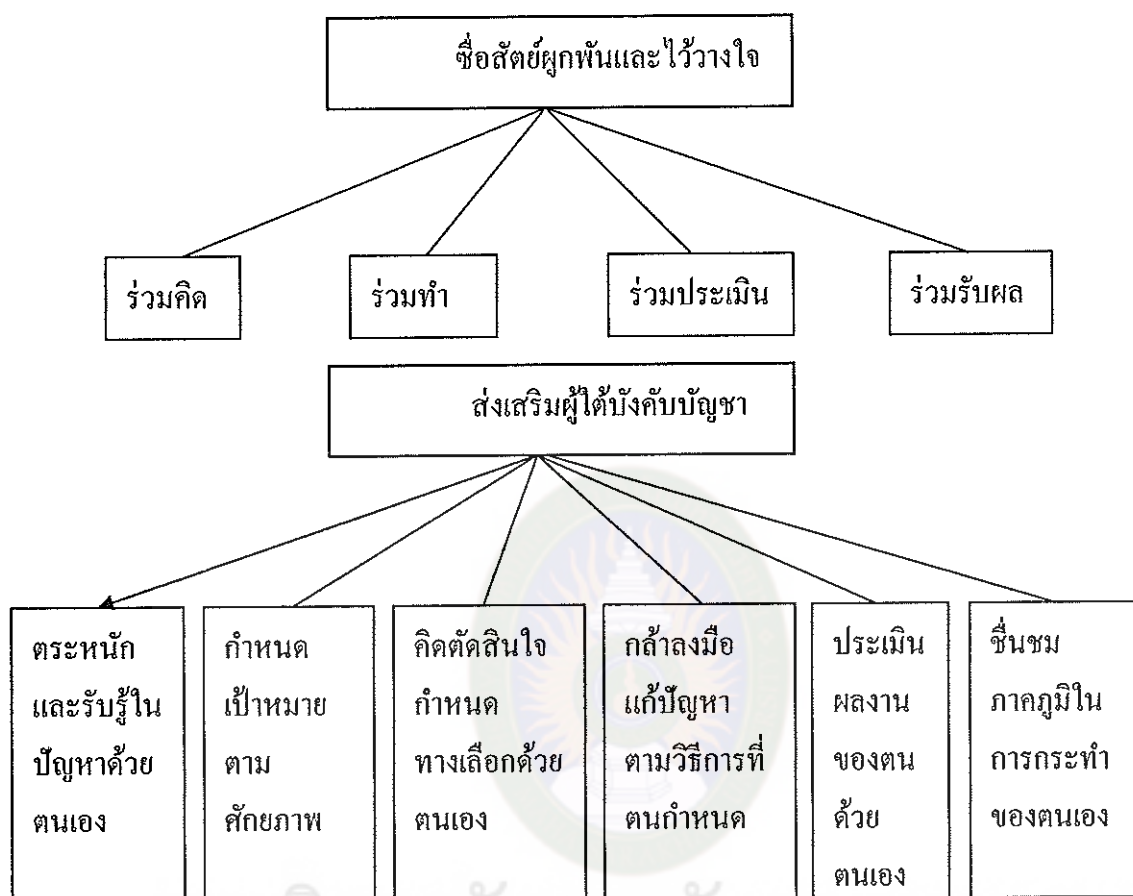
1. กระบวนการบริหารทั้งกระบวนการ สร้างขึ้นด้วยสัมพันธ์ภาพ ที่ผูกพัน และไว้วางใจกัน ทั้งนี้ย่อมต้องอาศัยการเปิดเผยและความซื่อสัตย์ต่อกันระหว่างผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชา

2. ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานได้ดีเพราะเขาเข้าใจตนและเข้าใจปัญหาไม่ใช่เพราะปฏิบัติงานตามที่ถูกลังหรือบังคับให้ปฏิบัติงาน

3. การตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงานอย่างอิสระช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานภาคภูมิใจในผลงาน เพราะมนุษย์แสวงหาสิทธิที่จะตัดสินใจด้วยตนเองมากกว่าถูกบังคับหรือชักจูงให้ตัดสินใจ แม้ว่าผลของการตัดสินใจนั้นจะมีข้อสรุปตรงกับที่เขาได้คิดเอง ตัดสินใจเองก็ตาม

4. สร้างความไว้วางใจให้ผู้ปฏิบัติงานแก้ปัญหา ได้ด้วยตนเองโดยมีผู้บริหารคอยให้ความช่วยเหลือ จงอย่าเป็นผู้แก้ปัญหาให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าบีบบังคับให้เขาแก้ปัญหาในฐานะผู้บริหาร เขาจะโกรธท่านและไม่พอใจกับการแก้ปัญหานั้น ถึงแม้จะได้ผลดีกว่าก็ตาม การบริหารแบบมีส่วนร่วมและเชิงประสานสัมพันธ์ สามารถที่แสดงรายละเอียด ได้ดังภาพที่ 5

การบริหารแบบมีส่วนร่วมและประสานสัมพันธ์

ภาพที่ 5 แสดงแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมและประสานสัมพันธ์
ที่มา : กรมวิชาการ (2543 : 26)

แนวคิดที่ 3 การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์หรือหลักการบริหารตามเป้าหมาย

(Managements by Objective)

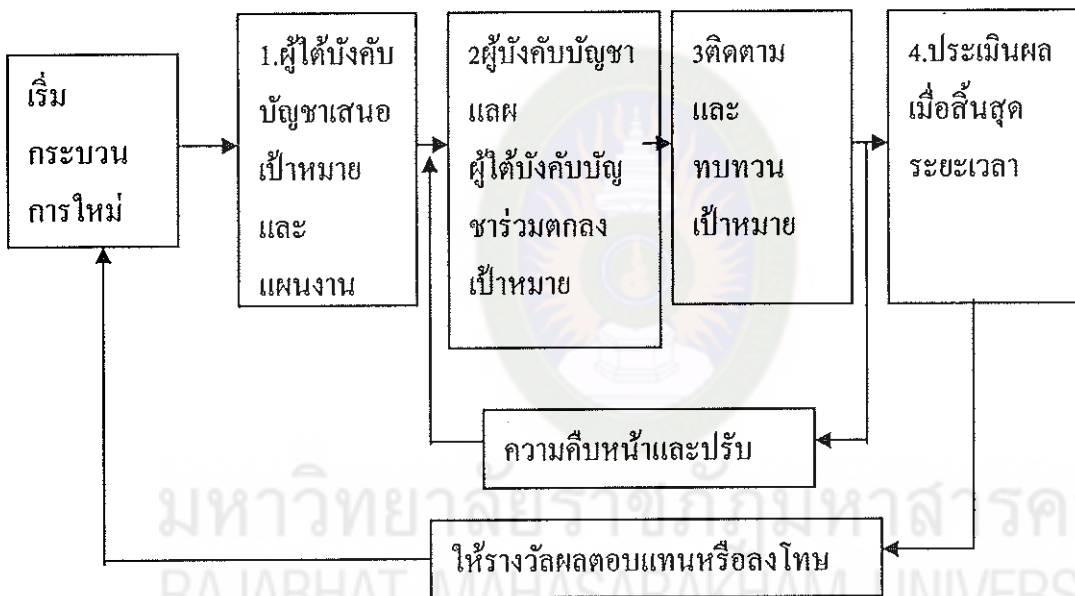
การบริหารแบบนี้มีประเด็นสำคัญที่ใช้เทคนิควิธีการวางแผนร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่ง ธงชัย สันติวงษ์ (2535 : 493) ได้สรุปความหมายของการบริหารงานตามเป้าหมายตามแนวคิดของ George S. Ordione ไว้ว่า “การบริหารงานตามเป้าหมาย หมายถึง กระบวนการที่ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาได้ร่วมกันพิจารณากำหนดเป้าหมายต่าง ๆ โดยที่จะมีการกำหนดขอบเขตสิ่งที่จะต้องรับผิดชอบใน

รูปของผลงานที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติรับไปและด้วยเป้าหมายที่ต้องรับผิดชอบในหน่วยงานนี้เอง ผู้ปฏิบัติจะใช้เป็นแนวทางสำหรับการประเมินผลของงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้วด้วย”

กระบวนการของการบริหารตามเป้าหมาย ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การให้ผู้ได้บังคับบัญชาเสนอเป้าหมาย
2. พิจารณาดกลงเป้าหมายร่วมกัน ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ได้บังคับบัญชา
3. การติดตามและทบทวนเป้าหมายเป็นครั้งคราว
4. การประเมินผลเมื่อสิ้นสุดกำหนดระยะเวลา

จากกระบวนการบริหารตามเป้าหมายดังกล่าว เขียนเป็นแผนภาพกระบวนการบริหารดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แสดงกระบวนการบริหารตามเป้าหมาย (Managements by Objective)

ที่มา : ธงชัย สันติวงษ์ (2535 : 56)

แนวคิดที่ 4 ยุทธศาสตร์แห่งความเป็นเลิศ

ยุทธศาสตร์ของการสร้างความเป็นเลิศจะมีจุดเน้นสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

(กรมวิชาการ. 2539 : 6-7)

1. การสร้างภาพของงานตลอดแนวให้ชัดเจน วิธีสร้างภาพของงานให้ชัดเจนนั้น จะมีแนวคิดเชิงระบบมาใช้กำหนดสภาพความสำเร็จของงานในแต่ละระดับเพื่อผู้วางแผนและผู้

ปฏิบัติจะได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานและประเมินงานควบคู่กันไปโดยภาพความสำเร็จนั้นจะเชื่อมโยงกันเป็นระบบ

2. การมุ่งมั่นปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จ แนวทางของความสำเร็จอย่างหนึ่งคือการมุ่งมั่นปฏิบัติไม่ละวาง มีการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติให้ดีขึ้นอยู่เสมอตลอดระยะเวลาของการปฏิบัติ “ทำไปปรับปรุงไป” กระบวนการทำงานที่สำคัญของการมุ่งมั่นปฏิบัติได้แก่วิเคราะห์งานหาข้อบกพร่องอยู่เสมอ แสวงหานวัตกรรมหรือวิธีการใหม่ ๆ มาใช้อยู่เสมอใช้และปรับปรุงนวัตกรรมหรือวิธีการจนประสบความสำเร็จสูงขึ้นอยู่เสมอ โกวิท ประวาลพุกษ์ (2533 : 87-91) ได้กล่าวถึงการสร้างความเป็นเลิศว่าพื้นฐานความเป็นเลิศกำหนดไว้เป็น 2 ประการ คือ การกำหนดแนวนโยบาย และการสร้างบรรยากาศภายในองค์กร ทั้ง 2 อย่างนี้จะต้องได้รับการดูแลและพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน การกำหนดแนวนโยบายนั้น ได้แก่ การนำเอาความต้องการของผู้รับบริการมาใช้กำหนดทิศทางของงาน การสร้างงานใหม่โดยคำนึงถึงพื้นฐาน ประสบการณ์ และความสำเร็จเดิมขององค์กร ส่วนการสร้างบรรยากาศนั้น ได้แก่ การทำให้บุคลากรยึดเป้าหมายเดียวกัน การพยายามสร้างความสามารถในหมู่บุคลากรให้ผลิตผลงานที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ และการสร้างความสม่ำเสมอในการแสวงหา รักษา และพัฒนาผู้นำในทุก ๆ ระดับของงาน นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะแนวทางที่จะส่งเสริมให้บรรลุความเป็นเลิศได้อย่างรวดเร็ว ดังนี้

1. เลือกทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้อง
2. เลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด
3. ใช้ทรัพยากรคุ้มค่า
4. มุ่งมั่นในจุดมุ่งหมายเป้าหมายของงาน
5. ปรับปรุงคุณภาพของงานด้วยตนเองอยู่เสมอ

แนวคิดที่ 5 กระบวนการพัฒนา

กระบวนการพัฒนางานโดยทั่วไป ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติ ตามแผนการ ประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนอีกมาก กมล ภู่งประเสริฐ (2532 : 7-21) ได้แยกแยะกระบวนการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็น 15 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษา
- ขั้นที่ 2 วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยในการพัฒนาคุณภาพ
- ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าหมายคุณภาพในอนาคต
- ขั้นที่ 4 จำแนกจุดด้อย

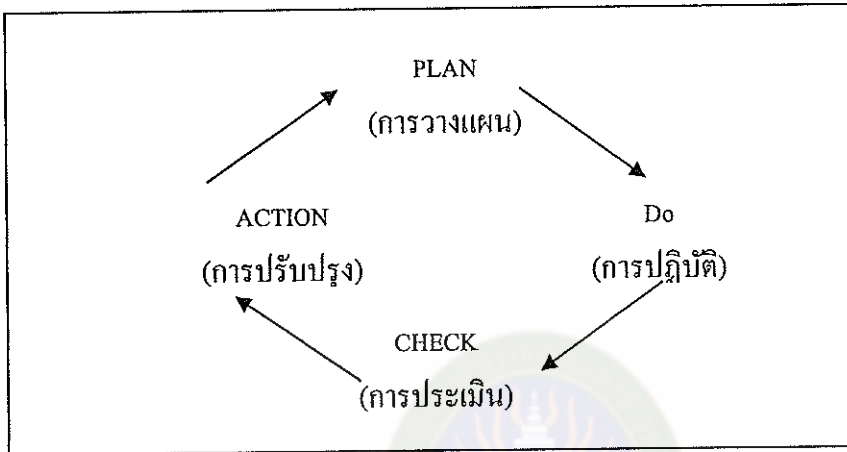
- ขั้นที่ 5 กำหนดงานจากจุดด้อยที่แก้ไขได้
- ขั้นที่ 6 กำหนดความสำคัญของงาน
- ขั้นที่ 7 กำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดในแต่ละงาน
- ขั้นที่ 8 เลือกแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดในแต่ละงาน
- ขั้นที่ 9 ประสานงานต่าง ๆ
- ขั้นที่ 10 จัดทำโครงการหรือแผนปฏิบัติการหรือแผนพัฒนา
- ขั้นที่ 11 ทำความกระจ่างในงาน
- ขั้นที่ 12 ปฏิบัติงานตามแผน / โครงการงาน
- ขั้นที่ 13 ประเมินผลการปฏิบัติงาน
- ขั้นที่ 14 ประเมินผลรวมของงานทั้งหมด
- ขั้นที่ 15 รายงานผลการบรรลุเป้าหมายคุณภาพ

ทองสุข รวยสูงเนิน (2539 : 16-17) กล่าวว่า กรมวิชาการ ได้เสนอแนวคิดของ กระบวนการพัฒนางานว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในระดับ โรงเรียนจะต้องเป็น โรงเรียนที่พัฒนาวิชาชีพครู ครูจะต้องใช้ยุทธวิธีในการสร้างความเป็นเลิศ ศึกษา ค้นคว้า ปัญหา ข้อบกพร่องของนักเรียน หาแนวทางพัฒนานักเรียนและแก้ปัญหาจนนักเรียนได้รับการพัฒนา ครูที่ถือว่าเป็นผู้พัฒนาวิชาชีพคือ ครูที่สามารถพัฒนางานการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ มีกระบวนการในการดำเนินงาน ซึ่งเรียกว่า “กระบวนการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน อย่างเป็นระบบ” สำหรับการบริหารงานวิชาการ โรงเรียน ก็ควรปฏิบัติเช่นเดียวกับครู คือ ศึกษา ค้นคว้า ปัญหา ข้อบกพร่องของงาน หาแนวทางพัฒนางานที่ดีกว่ามาแก้ปัญหของงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์เป้าหมายของโรงเรียน จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการบริหารงานอย่างเป็นระบบ หรือ กระบวนการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ

แนวคิดที่ 6 การบริหารระบบคุณภาพ

วรภัทร์ ภูเจริญ (2543 : 70-71) กล่าวว่า การทำงานที่เป็นระบบ คือ การทำงานที่เป็นแบบวงจร PDCA และมีการเขียนการทำงานนั้นเป็นลายลักษณ์อักษร มีหลักฐานการทำงานให้ตรวจสอบได้ เป็นวงจรการทำงานที่ค้นพบโดย Edward Demming วงจร PDCA ถือว่าเป็นระบบการบริหารงานที่มีคุณภาพ และใช้กันแพร่หลายระบบหนึ่ง ประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน (Plan) การปฏิบัติงานตามแผน (Do หรือ Implement) การตรวจสอบหรือประเมิน (Check) และการนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุงแก้ไข (Action) กระบวนการทำงาน

ตามวงจรนี้ จะมีการตรวจสอบควบคู่ไปกับการทำงานทำให้เกิดการปรับปรุงการทำงาน ตลอดเวลา เป็นการทำงานที่ต่อเนื่อง ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แสดงวงจร PDCA

ที่มา : วรภัทร์ ภูเจริญ (2543 : 70-71)

วงจร PDCA เป็นวิธีการปฏิบัติงานที่มีการตรวจสอบการทำงานของตนเองอยู่ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ทั้งนี้สถานศึกษาอาจเคยทำการประเมินตนเองอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีแบบแผนหรือไม่มีระบบที่แน่นอนก็ได้ แต่จุดเน้นของการวิจัยนี้จะอยู่ที่ความพยายามพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีการดำเนินการประเมินตนเองอย่างเป็นระบบ (Systematic Evaluation) โดยเฉพาะขั้นตอนของการตรวจสอบการทำงานของตนเอง (Check) เพื่อให้ผลการประเมินมีความน่าเชื่อถือภายใต้หลักฐานข้อมูลที่รองรับหนักแน่น (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2543 : 37)

จากการศึกษาหลักการบริหาร 6 แนวคิด และการบริหารระบบคุณภาพดังกล่าวสรุปได้ว่า กระบวนการบริหาร เป็นสิ่งที่ใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ การบริหารในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องศึกษาแนวคิด หลักการบริหารในหลายรูปแบบ และนำมาปรับใช้ในการบริหารงานในสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพ โดยมีกระบวนการหลักที่เป็นระบบที่ต้องดำเนินการ คือ กระบวนการวางแผน ทำตามแผน การตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ เป็นการทำงานในสภาวะปกติ โดยให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยร่วมกันทำงานเป็นทีมเพื่อให้การทำงานได้ผล

และมีคุณภาพดี บรรลุเป้าหมายที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

2. แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วม

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลให้การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จได้โดยง่าย การมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญต่อหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ อย่างยิ่ง สำหรับความหมายการมีส่วนร่วม นั้น นักวิชาการได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2534 : 67) กล่าวถึง สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง

Alastair T. White (1982 : 231) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ (2540 : 12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่า หมายถึง การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสมาชิกในสังคมที่กว้างกว่าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมทั้งมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

จากการศึกษาความหมายของการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่บุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิด ปฏิบัติ และประเมินผลในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งต้องร่วมดำเนินการเป็นกระบวนการทุกขั้นตอนด้วยความรับผิดชอบ และมีผลประโยชน์จากผลการดำเนินงานอย่างเท่าเทียมกัน

2.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะหรือประเภทของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

จूरินทร์ ภาธา (2538 : 33) ได้จำแนกลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ลักษณะ คือ

ต่อไปนี

1. ร่วมคิดวางแผน (Planning Participation) โดยมีส่วนร่วมในเรื่อง

- 1.2 ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา
- 1.3 ร่วมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- 1.4 ร่วมคิดเสนอแนวทางแก้ปัญห
- 1.5 ร่วมกำหนดความต้องการของชุมชน
- 1.6 ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหที่เหมาะสม
- 1.7 ร่วมเสนอโครงการ / แผนงาน / กิจกรรม

ต่อไปนี

2. ร่วมดำเนินการ (Implementing Participation) ได้มีส่วนร่วมในเรื่อง

- 2.1 ร่วมแรงในการดำเนินงาน
- 2.2 ร่วมใจหรือการสนับสนุนให้กำลังใจ
- 2.3 ร่วมสนับสนุนทรัพยากร
- 2.4 ร่วมบริหารงาน เช่น ระดมทรัพยากร จัดสรรทรัพยากรแก้ปัญห

และประสานงาน

3. ร่วมประเมินผล (Evaluation Participation) โดยมีส่วนร่วมในเรื่อง

ต่อไปนี

- 3.1 ติดตามความก้าวหน้า ความสำเร็จ
- 3.2 สรุปผล
- 3.3 รายงานผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วม จากนักวิชาการหลายท่านสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมมีหลายลักษณะหรือหลายประเภท เช่น จำแนกตามกิจกรรมตามขั้นตอน ตามระดับการมีส่วนร่วม หรือจำแนกตามลักษณะของการวางแผน ตามประเภทของผู้มีส่วนร่วม ฯลฯ ซึ่งไม่ว่าจะมีส่วนร่วมในลักษณะใดก็ตามการมีส่วนร่วมจะเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมดำเนินงาน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

2.3 การบริหารแบบมีส่วนร่วม

มีนักการศึกษาถ่วงถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2534 : 12) ถ่วงถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าหลักความร่วมมือของประชาชนที่สำคัญยิ่งก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงานอย่างจริงจังและจริงใจ ทั้งนี้ ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา (Education) การร่วมพิจารณา (Consensus) และการตกลงใจร่วมกัน (Consent) ในการแก้ปัญหาหรือการวางโครงการต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เพื่อเป็นการให้ประชาชนได้มีสิทธิและความเสมอภาคกันที่จะรับผิดชอบในสังคม ประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2538 : 19) ได้ศึกษาและวิเคราะห์พระราชบัญญัติและระเบียบของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในส่วนที่ให้เอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาที่ภาครัฐดำเนินการ ปรากฏว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษามีอยู่ในลักษณะเดียวคือในรูปของคณะกรรมการ การเข้าร่วมในคณะกรรมการจะอยู่ในลักษณะผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีความหมายถึง ข้าราชการในหน่วยงานอื่นข้าราชการที่เกษียณแล้ว หรือประชาชนทั่วไป

ประยูร ศรีประสาธน์ และคณะ (2542 : 3) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการและบริหารการศึกษาว่า เป็นการเปิด โอกาส หรือจัดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นกรรมการของหน่วยงาน ได้เข้าร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของหน่วยงาน หรือเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการและบริหารการศึกษาในระดับกระทรวง ทบวง กรม จังหวัด อำเภอ และสถานศึกษา

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญในการบริหาร ซึ่งส่งผลให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากทุกคนจะมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน และจะมุ่งมั่น ร่วมมือ อดทน ทำงานให้ดี เพื่อตนเองและหน่วยงาน โดยเฉพาะงานที่ทำเป็นงานที่ตรงกับสภาพปัญหาความต้องการของผู้ปฏิบัติงาน

จากการศึกษาความหมายของการมีส่วนร่วม ลักษณะของการมีส่วนร่วม แนวคิดการจัดการศึกษาที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วม การบริหารแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญ ที่จะส่งผลให้การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จได้โดยง่ายการมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา คุณภาพของสถานศึกษาจะมีคุณภาพและมาตรฐานจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งครูผู้สอนที่เป็นบุคลากรในสถานศึกษา ผู้มีส่วนได้เสียต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และผู้ให้การสนับสนุนคือ ศึกษานิเทศก์ ซึ่งบุคคล 3 กลุ่มดังกล่าว จะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อ

หาแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุน แก้ไข ปรับปรุง พัฒนาให้สถานศึกษามีคุณภาพมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

3 แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management หรือ SBM) เป็นแนวคิดที่กำเนิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากผู้รับบริการไม่พึงพอใจในระบบการจัดการศึกษาและคุณภาพการศึกษาที่ตกต่ำ จึงมีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารและจัดการศึกษาใหม่ โดยให้โรงเรียนเป็นฐาน และได้เชื่อมโยงแนวคิด SBM ที่เข้ากับการปฏิรูปการศึกษา และการกระจายอำนาจให้โรงเรียนมีอิสระในการบริหารตนเอง เช่นเดียวกับภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เช่น การบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) ฯลฯ โดยเน้นการเสริมพลัง (Empower) ให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ลดช่องว่างระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้ปฏิบัติงานและลูกค้ามีความพึงพอใจ รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ SBM จึงเป็นนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน

นอกจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ปัจจุบันหลายประเทศได้นำ SBM ไปใช้ เช่น ฮองกง ได้นำ SBM ไปใช้ในระบบการจัดการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2534 โดยเริ่มจากความสมัครใจจนประสบผลสำเร็จ แล้วจึงประกาศให้ทุกโรงเรียนในฮ่องกงบริหาร โดย SBM ภายในปี 2543 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 1-2)

สำหรับประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 5 มาตรา 39 ได้กำหนดว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง และมาตรา 40 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการบริหาร โรงเรียนที่ให้ความสำคัญในเรื่องการกระจายอำนาจการบริหารจัดการตนเอง การมีส่วนร่วม และการประกันคุณภาพ

นอกจากนั้นในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 35 ยังกำหนดว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมาตรา 34 (2) มีฐานะเป็นนิติบุคคล ดังนั้นสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด และมีภารกิจที่สำคัญ

ยิ่งคือ การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงต้องตระหนักและมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริหารฐาน โรงเรียน และการเป็นนิติบุคคลตามแนวพระราชบัญญัติแห่งชาติ

3.1 ความหมายของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based-Management)

อุทัย บุญประเสริฐ (2539 : 154-156) ได้สรุปความหมายของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หลังจากที่ได้ศึกษารูปแบบ SBM ของประเทศต่างๆรวมทั้งหลักการสำคัญ 5 ประการของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งได้แก่ หลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน หลักการบริหารตนเอง และหลักการตรวจสอบถ่วงดุล ว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ก็คือการบริหารโดยคณะกรรมการที่มีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั่นเอง

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2545 : 12-13) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School -base Management) หมายถึงรูปแบบการบริหารจัดการที่มีการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษาโดยสมบูรณ์ ให้สถานศึกษามีหน้าที่ มีอิสระในการตัดสินใจ มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ โรงเรียนทุกด้านให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต้นสังกัด รูปแบบบริหารควรอยู่ในรูปคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน โดยที่บุคลากรในโรงเรียนได้รับรู้ รับทราบ และได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในกระบวนการจัดการอย่างทันเหตุการณ์ ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 32) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School -base Management) ไว้ว่า SBM (School -base Management) หรือ Site - base Management) หมายถึง การบริหารและการจัดการศึกษาที่หน่วยปฏิบัติ โดยมีโรงเรียนเป็นฐานหรือองค์กรหลักในการจัดการศึกษาซึ่งจะต้องมีการกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน ให้อำนาจโรงเรียนหน้าที่รับผิดชอบ มีความอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ ทั้งทางด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการโรงเรียน (School Board) หรือ School Committee หรือ School Council ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนนักเรียน และผู้บริหาร โรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปโดยมีส่วนร่วมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด

SBM ของสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะ และความจำเป็นของแต่ละ โรงเรียน ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นหลัก คณะกรรมการประกอบด้วย บุคคลกลุ่มใดมากที่สุด กลุ่มนั้นก็จะเป็นหลัก เช่น ครูเป็นหลัก ผู้บริหารเป็นหลัก ชุมชนเป็นหลัก ซึ่งสรุปได้ เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 บริหารแบบเพื่อนร่วมวิชาชีพ โดยครูเป็นหลัก มีส่วนร่วมและเป็นประชาธิปไตย มีการมอบอำนาจการตัดสินใจให้ครูมาก สำหรับโรงเรียนเล็กอาจใช้ครูทั้งโรงเรียนในการตัดสินใจ ส่วนโรงเรียนใหญ่จะเลือกเฉพาะผู้แทนครู

รูปแบบที่ 2 บริหารโดยการนำของผู้บริหาร โดยผู้บริหารเป็นหลักอาจมีการปรึกษากับครูและผู้เชี่ยวชาญบ้าง

รูปแบบที่ 3 บริหารโดยคณะกรรมการผู้ปกครอง โดยชุมชนเป็นหลัก คณะกรรมการดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการการบริหารและมีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด

รูปแบบที่ 4 บริหารโดยคณะกรรมการ SBM โดยครูและชุมชนเป็นหลักแต่จะรับผิดชอบเฉพาะด้าน มีอำนาจในการตัดสินใจเฉพาะเรื่อง เช่น คณะกรรมการ SBM สำหรับดูแลเรื่องเด็กพิการ เด็กพิเศษ คณะกรรมการ SBM สำหรับดูแลเรื่องการบริหารงบประมาณ เป็นต้น

สมานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ อุทัย บุญประเสริฐ และเอกชัย สุพันธ์ (2532 : 8-9) ได้สรุปความหมายของ การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ แนวคิดทางการบริหารที่มุ่งให้โรงเรียนเป็นองค์กรหลักในการพัฒนา หรือปฏิรูปการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้นมีแนวคิดหลักบางประการของ SBM คือเน้นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาไปยังโรงเรียน เมื่อสถานศึกษาได้รับอิสระที่ต้องแสดงความรับผิดชอบต่อให้ตรวจสอบ เพราะฉะนั้นระบบที่ต้องตามมา คือ ระบบการแสดงความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (Accountability System) จุดเน้นประการที่สองที่สำคัญมากก็คือ เรื่องการมีส่วนร่วม เพราะการมีส่วนร่วมนี้ผู้ที่มีส่วนร่วมจะกว้างขวางมาก เรียกรวมๆว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จุดเน้นประการที่สาม คือ เรื่องของภาวะผู้นำ ซึ่งเน้นมากกว่า ผู้นำต้องเลิกใช้ภาวะผู้นำแบบชี้หน้า แต่ต้องหันไปใช้ภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน

กล่าวคือต้องถอยหลัง ไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าผู้สั่งการที่สำคัญ คือ SBM เน้นการพัฒนาทั้งระบบ ที่เรียกว่า Whole School Approach ดังนั้นการพัฒนาในเรื่องหลักสูตร พัฒนาในเรื่องการเรียนรู้อะไรก็ตาม จะยังไม่เป็น SBM จนกว่าจะจัดระบบทั้งระบบ

ให้เป็นการบริหารแบบ SBM นั่นคือ ต้องมีการปรับทั้งระบบให้เป็นการบริหารแบบ SBM นั่นคือ ต้องมีการปรับทั้งในเรื่องโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรควบคู่กันไป ซึ่งผลจากการใช้แนวคิดนี้ สิ่งที่ชัดเจนคือ SBM ในแต่ละสังกัดหรือแม้แต่ในสังกัดเดียวกัน อาจไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและความจำเป็นของแต่ละโรงเรียนดังนั้นความต่างจะมีได้ตั้งแต่จุดหมายในงานและวิธีดำเนินการ

3.2 หลักการสำคัญของการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

อุทัย บุญประเสริฐ (2543 : 155-156) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญในการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน (School –base Management) โดยทั่วไป ได้แก่

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวงและส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก
2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมในการบริหารตัดสินใจและร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น
3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) ในการจัดการศึกษาจะทำกันหลากหลายบางแห่งก็ให้วัด หรือองค์กรในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ต่อมาก็มีการรวมการจัดการศึกษาไปให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทางการศึกษา แต่เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ความเจริญต่างๆ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้าและไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเองอีกครั้ง
4. หลักการบริหารตนเอง(Self-Managing) ในระบบการศึกษาทั่วไปมักจะกำหนดให้ โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลาง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง สำหรับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการทำงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายของส่วนรวม แต่มีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธี การมีส่วนกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมาย แล้วปล่อยให้โรงเรียนมีระบบการบริหารด้วยตนเอง โดยให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบการดำเนินงาน ซึ่งอาจดำเนินการหลากหลาย ด้วยวิธีการที่แตกต่างแล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของ

โรงเรียน ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม ที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ส่วนกลางมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและเป็นไปตามนโยบายของชาติ

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 4-6) ได้เสนอแนะการบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน และหลักการสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานกล่าวคือ สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายการศึกษา ดำเนินการโดยผู้อำนวยการสถานศึกษา กำกับ โดยคณะกรรมการสถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพที่จะใช้เป็นแนวทางการพัฒนาให้การบริหารด้านการเรียนการสอนมีคุณภาพ ผู้อำนวยการสถานศึกษามีอำนาจการบริหารอย่างมาก ทั้งอำนาจที่กำหนดไว้ในกฎหมายและรับมอบจากผู้มีอำนาจ โดยต้องรับผิดชอบต่อผลการบริหารสถานศึกษาซึ่งต้องมีดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของงานและการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาแสดงผลความก้าวหน้าในการบริหารโรงเรียนตามเป้าหมายที่กำหนด ยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินการดังกล่าว เรียกว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) ถือเป็นนวัตกรรมทางการศึกษารูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจในการปฏิรูปการศึกษาหลายประเทศ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย การบริหารจัดการศึกษาที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานมีหลักการสำคัญและกรอบแนวความคิด ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา ให้สามารถตัดสินใจดำเนินการได้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด

2. หลักการใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง (School Centre) โรงเรียนจะเป็นหน่วยงานบริหาร ไม่ใช่ถูกบริหาร โรงเรียนจะเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาศักยภาพของเด็ก สามารถกำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ทิศทางการวางแผนจัดการศึกษาของตนเอง ที่สอดคล้องกันทั้งในระดับส่วนกลาง เขตพื้นที่การศึกษา ท้องถิ่น และชุมชน

3. หลักการมีส่วนร่วม (Collaboration, Participation) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการบริหาร การตัดสินใจ และการจัดการศึกษา ทำให้เกิดความตระหนักและความรู้สึกเป็นเจ้าของ

4. หลักการพึ่งตนเอง (Self Management) เน้นให้โรงเรียนมีระบบการบริหาร ตนเอง มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบการดำเนินงานตามความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมองเห็นจุดหมายของโรงเรียนตรงกัน สามารถบูรณาการสภาวะของท้องถิ่นกับ โรงเรียน มาส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยความภูมิใจ

5. หลักการประสานงาน (Coordination) สามารถประสานงานกันได้ทุกระดับทั้งแนวดิ่งและแนวนอน เป็นกิจกรรมที่ต้องเน้นความเข้มแข็ง ทั้งการสร้างความสำเร็จระหว่างบุคลากรในโรงเรียน และบุคลากรภายนอก รวมทั้งการประสานงานแสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือ ทั้งทรัพยากรและเทคนิควิธีการใหม่ๆ

6. หลักความต่อเนื่องและหลากหลาย (Continuity and Diversity) การบริหารจำเป็นต้องมีความต่อเนื่อง ใช้เวลา รวมทั้งการใช้เทคนิคการบริหาร จะต้องมีความหลากหลายและสอดคล้องกัน มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน สามารถปรับใช้การบริหารตามสถานการณ์ที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ได้

7. หลักการพัฒนาตนเอง (Self-Improvement) โรงเรียนจะต้องพัฒนาไปสู่องค์การการเรียนรู้ (Learning Organization) พัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งพัฒนาองค์กรและวิชาชีพ พัฒนามุขพล พัฒนาทีมงาน โดยนำองค์ประกอบเหล่านี้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ เป็นวิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษานั้นๆ

8. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาจะกำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐานและจะมีองค์กรตรวจสอบคุณภาพทั้งนี้จะเป็นการประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

หลักการในการบริหารงาน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานดังกล่าว จะต้องคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล หรือหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ทั้ง 6 ประการ มาประกอบการบริหารด้วยคือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักความโปร่งใส และหลักความคุ้มค่า โดยจะต้องมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาครูในโรงเรียนในด้านความรู้ความสามารถและการจัดทรัพยากรในโรงเรียน

3.3 รูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโรงเรียนโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน หรือการบริหารแบบฐานโรงเรียนนั้น จะไม่มีรูปแบบเป็นการเฉพาะ แต่จะเป็นการบริหารที่จะต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความพร้อมของโรงเรียน และรับกับการพัฒนาการของโรงเรียน หรือระดับการพัฒนาในการบริหารจัดการของแต่ละโรงเรียน

อุทัย บุญประเสริฐ (2543 :จ-ฉ) ได้ทำการวิจัยศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการของสถานศึกษา ในรูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) โดยการวิจัยเอกสารแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย พบว่า มีรูปแบบที่สำคัญอย่างน้อย 4 รูปแบบ สอดคล้องกับสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 7) ได้แก่

1. รูปแบบที่มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก (Administration Control SBM) ผู้บริหารเป็นประธานคณะกรรมการ ส่วนกรรมการอื่นๆ ได้มาจากการเลือกตั้งหรือคัดเลือกจากกลุ่มผู้ปกครอง ครู และชุมชน คณะกรรมการมีบทบาทให้คำปรึกษา แต่อำนาจการตัดสินใจยังคงอยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียน

2. รูปแบบที่มีครูเป็นหลัก (Professional Control SBM) เกิดจากแนวคิดที่ว่า ครูเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด ยอมรับปัญหาที่ติกว่าและสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด ตัวแทนคณะครูจะมีสัดส่วนมากที่สุดในคณะกรรมการ โรงเรียน ผู้บริหารยังคงเป็นประธานคณะกรรมการ โรงเรียน บทบาทของคณะกรรมการ โรงเรียนเป็นกรรมการการบริหาร

3. รูปแบบที่ชุมชนมีบทบาทหลัก (Community Control SBM) แนวคิดสำคัญคือ การจัดการศึกษาตอบสนองความต้องการและค่านิยมของผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด ตัวแทนของผู้ปกครองและชุมชนจึงมีสัดส่วนในคณะกรรมการ โรงเรียนมากที่สุด ตัวแทนของผู้ปกครองและชุมชนเป็นประธานคณะกรรมการ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นคณะกรรมการและเลขานุการ บทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนเป็นคณะกรรมการบริหาร

4. รูปแบบที่ครูและชุมชนมีบทบาทหลัก (Professional Community SBM) แนวคิดเรื่องนี้เชื่อว่า ทั้งครู และผู้ปกครองต่างมีความสำคัญในการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก เนื่องจากทั้ง 2 กลุ่มต่างอยู่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด รับรู้ปัญหาและความต้องการได้ดีที่สุด สัดส่วนของครูและผู้ปกครอง (ชุมชน) ในคณะกรรมการ โรงเรียนจะมีเท่าๆกันแต่มีมากกว่าตัวแทนกลุ่มอื่นๆ ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นประธาน บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนเป็นคณะกรรมการบริหาร

3.4 ลักษณะสำคัญของโรงเรียนที่บริหารแบบ SBM

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 4-5) ได้เสนอลักษณะที่สำคัญของโรงเรียนที่บริหารแบบ SBM ดังนี้

1. พันธกิจของโรงเรียนต้องชัดเจน สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดและเป็นที่รับรู้ของสมาชิกทุกคน
2. รูปแบบการบริหารโรงเรียน บริหารและจัดการศึกษาตามสภาพ ตามความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน
3. มุมมองเกี่ยวกับมนุษย์ ใช้ทฤษฎี Y มองว่าผู้ร่วมงานทุกคนเป็นคนดีมีความสามารถ มีความรับผิดชอบ สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้
4. รูปแบบการตัดสินใจ เป็นการตัดสินใจแบบการกระจายอำนาจโดยคณะกรรมการ โรงเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
5. รูปแบบภาวะผู้นำ เป็นภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน อำนวยความสะดวก ไม่ใช่สั่งการและชี้นำ
6. รูปแบบการใช้อำนาจ เป็นอำนาจของความรู้ความเชี่ยวชาญ
7. เทคนิคการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากร ใช้วิธีการบริหารเชิงกลยุทธ์ เน้นที่ผลงาน แก้ปัญหาได้ทันการ และรู้จักระดมทรัพยากรต่างๆรวมทั้งทรัพยากรบุคคล เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้อย่างชาญฉลาด
8. บทบาทของโรงเรียน สร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนขึ้นเอง และมุ่งพัฒนาทั้งองค์กร
9. บทบาทของหน่วยงานส่วนกลางเป็นผู้พัฒนาเป้าหมายการศึกษา
10. บทบาทผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้กระตุ้นและประสานงานให้บุคลากรร่วมมือกันปฏิบัติงาน และเป็นผู้พัฒนาทรัพยากร
11. บทบาทครู เป็นผู้ร่วมงาน เป็นผู้ตัดสินใจ เป็นผู้ริเริ่ม และเป็นผู้ปฏิบัติ
12. บทบาทผู้ปกครอง มีส่วนร่วม สนับสนุน โรงเรียน และเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา
13. บรรยากาศองค์กร เน้นการทำงานเป็นทีม ให้ความร่วมมือ และเคารพกันตามดี
14. คุณภาพผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความรู้ มีเทคนิคการบริหารที่ทันสมัย เรียนรู้ตลอดเวลา พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคน
15. การประเมินประสิทธิผล ต้องประเมินทั้งระบบ ทั้ง Input Process และ Output เพื่อประกันคุณภาพและพัฒนาโรงเรียน

3.5 ประโยชน์ของโรงเรียนแบบ SBM

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 5) ได้นำเสนอประโยชน์ของ โรงเรียนแบบ SBM สรุปได้คือ

1. สามารถสนองความต้องการของ โรงเรียนและท้องถิ่นได้ดีขึ้น
2. สามารถระดมผู้มีประสบการณ์มาช่วยเหลือได้มากขึ้นในรูปของคณะกรรมการ
3. ครูมีขวัญกำลังใจดีขึ้น เพราะได้มีโอกาสคิดเอง ทำเอง และแสดงออกมากขึ้น
4. เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ จากการร่วมตัดสินใจ
5. สร้างผู้นำใหม่ในทุกระดับ
6. เพิ่มการติดต่อสื่อสาร
7. ประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ
8. มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้
9. เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาหลักสูตร
10. แก้ปัญหาความขัดแย้งได้ดี เพราะครูได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น

3.6 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ธีระ รุญเจริญ (2550 : 60) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ควรมีบทบาทในการดำเนินงานในสถานศึกษา ดังนี้

1. เป็นผู้นำทางวิชาการ
2. บริหารงานแบบมีส่วนร่วม
3. การประชาสัมพันธ์
4. ส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร
5. การสร้างแรงจูงใจ
6. การประเมินผล
7. สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา
8. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
9. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี

สุภาวดี หาญเมธี (2545 : บทบรรณาธิการ) คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
โครงการ ผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารที่จะนำพาการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้ควรมีดังนี้

1. เป็นคนไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เป็นอยู่ในโรงเรียน เปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการ เปลี่ยนแผนการเรียนการสอนและเปลี่ยนหลักสูตร
2. เป็นคนที่ทุ่มเททำงานร่วมทุกข์ร่วมสุขกับครูผู้ร่วมงาน ถ้าไม่สามารถนั่งอยู่ในใจครูส่วนใหญ่ได้ก็ไม่มีวันปฏิรูปการเรียนรู้สำเร็จ
3. เป็นคนที่มีน้ำหนักรับต่อมมองทางการศึกษา มีความกระตือรือร้นทางวิชาการสูง เน้นการเรียนรู้ของนักเรียนมาก่อนสร้างป้ายชื่อ โรงเรียน
4. เป็นคนที่เห็นความสำคัญของคนอื่น เชื่อมมั่นในพลังของการร่วมมูทำงานกับคนได้หลากหลาย
5. เป็นคนใฝ่รู้ ช่างคิดค้น รักการอ่านและค้นคว้า ติดตามข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษา ตื่นตัวต่อการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงรอบตัวตลอดเวลา
6. เป็นคนจริง เอาจริง และอยู่กับความจริง ไม่ชอบวัฒนธรรมแบบสັกซีโรยหน้า กล้าพูดความจริง และนำเสนอความจริงให้คนอื่นรับรู้
7. เป็นคนมีคุณธรรม

3.7 การนำ SBM ไปสู่การปฏิบัติ

ผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถนำ SBM เข้าสู่สถานศึกษาโดยใช้เทคนิค และขั้นตอนดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2544 : 6)

1. สร้างความตระหนักและความเข้าใจของตนเอง ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องยอมรับว่า ผู้บริหารไม่ได้เป็นเจ้าของโรงเรียนแต่เพียงผู้เดียว แต่โรงเรียนเป็นของประชาชน ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ตั้งแต่ครู นักเรียน และรวมถึงชุมชน ฉะนั้นผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผน ในการปฏิบัติงาน และในการประเมินตรวจสอบ ต้องมอบหมายงานให้ผู้บังคับบัญชามากขึ้น ต้องมีความเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของครูและชุมชน ลดบทบาทของการสั่งการลง สนับสนุนให้ครูมีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น ต้องมีความเชื่อว่าผู้รับบริการควรเป็นผู้กำหนดสิ่งที่เขาต้องการหรือที่ควรได้รับ การบริหารหรือการตัดสินใจควรดำเนินการ โดยคณะบุคคล เพราะการทำงานเป็นทีมจะสมบูรณ์กว่าการทำงานคนเดียว

2. พัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร โดยให้ความรู้แก่คนในองค์กร และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และภารกิจตามโครงสร้าง

ใหม่ ซึ่งอาจใช้วิธีเชิญนักวิชาการหรือครูต้นแบบมาพูด จัด Work Shop ให้ครูพัฒนาตนเอง ร่วมกันโดยพยายามสนับสนุนให้ครูดำเนินการเอง และผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ควบคุม ดำเนินงาน

3. วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของโรงเรียน โดยใช้ SWOT Analysis ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในว่า นักเรียน ผู้ปกครอง ครู เป็นบุคคลกลุ่มใด มีปัญหาอะไร มีจุดแข็ง จุดอ่อนในด้านใด วิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ทั้งที่เป็น โอกาสและอุปสรรค เช่น พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติหมวดต่างๆ ที่ระบุว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องทำอะไรบ้างกฎกระทรวงว่าด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งกฎกระทรวงและระเบียบต่างๆ

4. เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การ วางแผนปฏิบัติ การประเมินผล การพัฒนาปรับปรุง

5. กำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเผยแพร่ให้ เป็นที่รับรู้โดยทั่วกัน

6. กำหนดเป้าหมายของการศึกษา/ผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งเป็นผลลัพธ์ขั้น สุดท้ายของระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Customer s Satisfaction) เน้นคุณภาพผู้เรียน ทำอย่างไรจึงจะให้นักเรียนมีคุณภาพ มีผลสัมฤทธิ์และ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยศึกษาจากมาตรฐานการศึกษา

7. จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่าง การทดลอง 3 รูปแบบ คือ แบบคณะกรรมการที่ปรึกษา แบบคณะกรรมการบริหาร(ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นประธาน) และแบบคณะกรรมการบริหารซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นเลขานุการ

8. กำหนดธรรมนูญโรงเรียน และระบบการประกันคุณภาพ

9. ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการกำหนด หลักสูตรท้องถิ่น และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา

10 นำระบบข้อมูลสารสนเทศมาใช้ เพื่อการวางแผน การประเมินผล การ เผยแพร่ ฯลฯ

จากการศึกษาความหมาย หลักการ แนวทาง และบทบาท การดำเนินการ การ บริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management) สรุปได้ว่า การบริหารโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน หรือการบริหารโดยยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการบริหาร เป็นการกระจาย อำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางหรือจากเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรง ให้ สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบมีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการตัดสินใจ ใน

การบริหารจัดการ ในการสั่งการเกี่ยวกับการบริหาร โรงเรียนทั้งด้านหลักสูตร การเงิน การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยมีคณะกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครองและชุมชน ร่วมกันบริหาร โรงเรียนให้สอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนของผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด โดยผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องมีภาวะผู้นำเป็นอย่างดี จัดการศึกษาที่สถานศึกษา ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นคุณภาพผู้เรียน

4. กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา

4.1 การประชุม

การประชุม เป็นวิธีการที่จะเพิ่มพูนสมรรถภาพในด้านความรู้ ความสามารถ เทคนิค วิธีการของบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อให้บุคลากรขององค์กรนั้นๆ จะได้นำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาองค์กรของตนอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงานโดยสามารถนำไปพัฒนางานให้มีคุณภาพขึ้น โดยมีขั้นตอน 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการประชุม ประกอบด้วย

1. วางแผนการประชุม

1.1 กำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม

1.2 เตรียมสถานที่ประชุม

1.3 กำหนดวิธีการประชุม

1.4 กำหนดวิทยากร

1.5 กำหนดวิธีการหรือตารางปฏิบัติการ

2. จัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

2.1 จัดทรัพยากรที่เอื้อต่อความมุ่งหมายของการประชุม

2.2 จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการประชุม

2.3 จัดสถานที่ที่ปลอดภัยและบรรยากาศร่มรื่น

3. เตรียมเอกสาร

3.1 เตรียมเอกสารและข้อมูลต่างๆ ให้พร้อม

3.2 จัดตารางการประชุม

3.3 จัดกิจกรรมที่จะกระทำในระหว่างประชุม

4. การเตรียมบุคลากร

- 4.1 เชิญวิทยากร
- 4.2 แจ้งให้คณะครูเข้าร่วมประชุมทราบล่วงหน้า
- 4.3 บอกความมุ่งหมายในการประชุมให้ชัดเจน
- 4.4 แจ้งประธานในที่ประชุมเปิด – ปิดการประชุม

ขั้นที่ 2 การจัดการประชุม ประกอบด้วย

1. จัดแบ่งเป็นกลุ่มย่อย
2. ประชุม
 - 2.1 ให้พิจารณาด้วยกันด้วยเหตุผล
 - 2.2 ให้สมาชิกได้ปฏิบัติทุกคน
 - 2.3 อย่าให้คนใดคนหนึ่งทำอย่างใดอย่างหนึ่งมากเกินไป
 - 2.4 ควบคุมดูแลให้เป็นไปตามลำดับ
3. แต่ละกลุ่มรายงานผลต่อที่ประชุม

ขั้นที่ 3 ประเมินผล

1. ทดสอบความรู้ของผู้เข้าร่วมประชุม
2. ประเมินผลสำเร็จของการประชุม
3. ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานหลังการประชุม
4. สรุปความมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน โดยเฉพาะมาตรฐาน

คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานที่ 4

4.2 การนิเทศภายใน

การจัดการศึกษาหรือการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ครูจะต้องมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานสูงตามมาตรฐานหลักสูตรและ มาตรฐานการศึกษาชาติ และ โรงเรียนมีศักยภาพในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบ การประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา(สุภาวดี เหลี้ยวเจริญ, 2549 : 12) ภารกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ร่วมบริหารก็คือ การนิเทศ โดยเฉพาะการนิเทศภายใน โรงเรียนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ปรับปรุงสิ่งที่บกพร่องด้านวิชาการให้มีการพัฒนา และส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้

ร่วมบริหาร เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับคุณครูและนักเรียน จึงย่อมทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ได้ดีกว่าบุคลากรภายนอก เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การนิเทศภายใน โรงเรียนจะสนองตอบความต้องการของบุคลากรในโรงเรียนได้อย่างถูกต้อง

4.2.1 ความหมายของการนิเทศภายใน

นักการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการนิเทศการศึกษาได้ให้

ความหมายไว้

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 : 62) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง การทำงานของผู้บริหาร โรงเรียนที่ทำงานร่วมกับครูในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

กมล ภูประเสริฐ (2544 : 59) ให้ความหมายของการนิเทศไว้ว่าการนิเทศคือ การกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อพัฒนาในหน้าที่ความรับผิดชอบ ถือเป็นการพัฒนาบุคลากรรูปแบบหนึ่งที่อาจให้ผลรวดเร็วกว่าโดยเฉพาะการนิเทศภายในสถานศึกษา เพราะผู้นิเทศและผู้เข้ารับการนิเทศทำงานอยู่ร่วมกันและผู้นิเทศในเรื่องหนึ่งอาจเป็นผู้เข้ารับการนิเทศในอีกเรื่องหนึ่งได้เป็นการรวมพลังกันเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ดีกว่าให้แต่ละคนปฏิบัติงานในลักษณะต่างคนต่างทำ

วัชรรา เล่าเรียนดี และคณะ (2546 : 130) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการบริหารการศึกษาที่จัดดำเนินการในโรงเรียน โดยบุคลากรในโรงเรียนเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน คณะครูอาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในโรงเรียนเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาในโรงเรียนโดยตรง

จากความหมายของการนิเทศภายใน โรงเรียนดังกล่าว สรุปได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการทำงานและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างผู้บริหารและบุคลากรภายในโรงเรียน ในการแนะนำช่วยเหลือ ส่งเสริมเกี่ยวกับการเรียนการสอนและพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานของโรงเรียน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

4.2.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

สังค์ อุทรานันท์ (2530 : 12) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ 4 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาคน 2) เพื่อพัฒนางาน 3) เพื่อสร้างการประสาน

สัมพันธ์และ 4) เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ และกระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 13) ได้สรุป
จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในไว้ดังนี้

- 1) เพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องตามมาตรฐานหลักสูตร และให้เป็นไปตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- 2) เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารและจัดการเรียนรู้
- 3) เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคม ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน
- 4) เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้พัฒนา เพิ่มพูนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้และปฏิบัติงาน ตลอดจนความก้าวหน้าในวิชาชีพ
- 5) เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนปฏิรูปการศึกษา โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ ชื่นชมในผลงาน
- 6) เพื่อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย ได้แก่ ชุมชน สังคม และวัฒนธรรมวิชาชีพต่าง ๆ

4.2.3 บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายใน โรงเรียน แบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ

- 1) ผู้นิเทศ หมายถึง บุคลากรภายในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูวิชาการ และครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนมอบหมายให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการพัฒนา การจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น
- 2) ผู้รับการนิเทศ หมายถึง ครูภายในโรงเรียนที่ได้รับประโยชน์จากการนิเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทำให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
- 3) ผู้สนับสนุนการนิเทศ หมายถึง ผู้ที่จะช่วยให้การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนบรรลุเป้าหมาย ได้แก่ บุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน

4.2.4 กระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียน

การนิเทศภายใน โรงเรียนเป็นการดำเนินการอย่างมีขั้นตอนเป็นระบบและต่อเนื่อง มี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ

ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศ

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ

ขั้นที่ 4 การประเมินผลการนิเทศ

การนิเทศภายในโรงเรียนนั้น การดำเนินการควรคำนึงถึงปัญหาของโรงเรียน รวมทั้งความต้องการของบุคลากรในโรงเรียนด้วย ดังนั้น การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน จึงต้องมีการวางแผนกำหนดแนวทางร่วมกัน ประสานสัมพันธ์ร่วมมือให้การช่วยเหลือกันและกัน และมีเป้าหมายเดียวกัน คือพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

4.2.5 กิจกรรมการนิเทศ

กิจกรรมการนิเทศ หมายถึง หัวข้อกิจกรรมที่จะนำไปเป็นแนวทางในการ ออกแบบวิธีการนิเทศตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศ หรือพิจารณากำหนดรายละเอียดในการ ดำเนินการนิเทศในแต่ละครั้ง หรือแต่ละรายการให้เป็นที่ไปตามหลักการและกระบวนการนิเทศ เช่น

- 1) เชิญวิทยากรมาให้ความรู้
- 2) จัดประชุมชี้แจงเรื่องใหม่ ๆ
- 3) สาธิตการสอนโดยครูในโรงเรียนหรือจากโรงเรียนอื่นที่เชิญมา
- 4) การสัมมนาเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ แผนงาน / โครงการประจำ

ภาคเรียน / ประจำปีการศึกษาของแต่ละหน่วยงาน

- 5) การประชุมเสนอผลงานของแต่ละหน่วยงาน
- 6) การศึกษาดูงาน / นิทรรศการ
- 7) การจัดประกวดหรือนิทรรศการผลงานครู
- 8) ส่งครูไปฝึกปฏิบัติงาน
- 9) สังเกตการณ์สอน / การเยี่ยมชั้นเรียน
- 10) การให้คำปรึกษาแนะนำ
- 11) การประชุมในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน
- 12) การร่วมกันวิจัยในชั้นเรียน หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ฯลฯ

4.2.6 แนวทางการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน

วัชรุ เล่าเรียนดี (2546 : 137-150) ได้เสนอแนวทางในการจัดการนิเทศภายในไว้ 4 วิธีการ คือ

1) การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) เป็นการนิเทศที่เน้นกระบวนการปรับปรุงการสอนของครูอย่างเข้มข้น ต้องวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการกระทำอย่างรอบคอบทุกขั้นตอน และทำให้ครบกระบวนการนิเทศ

2) การนิเทศแบบเพื่อนร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) เป็นทางเลือกหนึ่งของการนิเทศ สำหรับครูที่ไม่ประสงค์จะรับการนิเทศรูปแบบอื่น เป็นกระบวนการที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตกลงทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาวิชาชีพ ด้วยการสังเกตการสอนในชั้นเรียน การให้ข้อมูลย้อนกลับ การอภิปรายแสดงความคิดเห็น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปรับปรุงวิชาชีพ

3) การนิเทศแบบพัฒนาตนเอง (Self – Directed Development) เป็นกระบวนการนิเทศที่ครูทำงานโดยอิสระ เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาวิชาชีพของตนเองด้วยการวางแผนเพื่อพัฒนาวิชาชีพการสอนของตนและดำเนินตาม โครงการที่วางไว้ ซึ่งประกอบด้วย เป้าหมาย วิธีการในการพัฒนาตนเอง แหล่งทรัพยากรที่ต้องการ วิธีการประเมินผลและความช่วยเหลือจากผู้บริหารที่ครูต้องการ

4) การนิเทศแบบควบคุมเชิงบริหาร (Administrative Monitoring) เป็นการนิเทศที่ผู้บริหารเข้าเยี่ยมเยียนชั้นเรียนในระยะเวลาสั้น ๆ และอย่างไม่เป็นทางการเท่าใด แต่ต้องมีการวางแผนทั้งก่อนการเข้าเยี่ยม และการให้คำปรึกษาหลังเข้าเยี่ยมแล้วจะเห็นว่าวิธีการนิเทศภายใน 4 วิธีการที่นำเสนอ นั้นจะเป็นการนิเทศการเรียนการสอน แต่เราสามารถที่จะนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานในโรงเรียนของเราได้เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน สำหรับกระบวนการหรือขั้นตอนของแต่ละวิธีจะนำมาเสนอให้ผู้สนใจได้รับทราบในโอกาสต่อไป

จากการศึกษาการบริหารจัดการศึกษา แนวคิดการบริหารงาน แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วม แนวคิดการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และกลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาดังกล่าวสรุปได้ว่ากระบวนการบริหารเป็นสิ่งที่ใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จการบริหารในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องศึกษาแนวคิด หลักการบริหารในหลายรูปแบบ และนำมาปรับใช้ในการบริหารงานในสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพ โดยมีกระบวนการหลักที่เป็นระบบที่ต้องดำเนินการ คือ กระบวนการวางแผน ทำตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ เป็นการทำงานในสภาวะปกติ โดยให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยร่วมกันทำงานเป็นทีม เพื่อให้การทำงาน

ได้ผลและมีคุณภาพดี บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างต่อเนื่องและพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

การพัฒนา

1. ความหมายของการพัฒนา

พระเทพเวที (2531 : 17) ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ในแง่ของพุทธศาสนาหมายถึง การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ โดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิตและหลักของความถูกต้องพอดี ซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืน และความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต โดยไม่เบียดเบียน ทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 351) ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา คือทำให้เจริญ

สิริวัฒน์ คำวันสา (2544 : 47) การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า สภาพเก่าแต่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาในตัวมันเองเพียงแต่ว่าจะมีปัญหามากหรือปัญหาน้อย

อภิชัย พันธเสน (2545 : 12) การพัฒนา เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่ง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2546 : 16-19) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนาชนบท พัฒนาประเทศคือการทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้นเจริญขึ้น สนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น

Roger and Svenning (1969 : 21) การพัฒนา ในความเข้าใจแบบสมัยใหม่ หมายถึงการทำให้เจริญในด้านวัตถุ รูปแบบ และในเชิงปริมาณเช่น ถนนหนทาง ตึกกรมบ้านช่อง ดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่น่าพอใจ โดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ทำใหม่ความเจริญขึ้นและมีความก้าวหน้า มั่นคงมากยิ่งขึ้น

2. ความสำคัญของการพัฒนา

2.1 เพื่อทำให้เกิดคุณภาพ และคุณประโยชน์

2.2 เพื่อทำให้ก้าวหน้า เป็นระเบียบเรียบร้อย

- 2.3 เพื่อทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่
- 2.4 เพื่อแก้ไข หรือบรรเทาปัญหา
- 2.5 เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต

การประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษากลายเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและผลักดันให้กระบวนการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในทุกระดับของวงการศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินไปอย่างประสานสอดคล้องกันเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่า สถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมต้องการ ซึ่งได้มีการให้ความหมาย การประกันคุณภาพการศึกษาไว้มากมายดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2547 : 7) การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการ โดยตรง ได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครองและผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการประชาชน และสังคมโดยรวมวิธีการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด การประกันคุณภาพมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานของการป้องกันไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และผลผลิตไม่มีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2546 : 13) การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจ และเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครองชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียน ที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และเป็นที่ยอมรับของสังคม

กรมวิชาการ (2544 : 47) ได้กล่าวถึง การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพราะเป็นระบบที่สร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้คุณภาพมาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนดและสังคมต้องการ

จาร์ส มูลสาร (2542 : 54) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่สถานศึกษากำเนิดขึ้นเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้มีความมั่นใจว่า ถ้าทำตามกระบวนการที่กำหนดนี้แล้ว การศึกษาก็จะมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ

อามง จันทรวาณิช (2542 : 80) กล่าวว่า “การประกันคุณภาพการศึกษาคือกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย การทบทวนคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพการศึกษา”

ณัฐพล ชุมวรฐายี (2543 : 15-17) ได้กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วยกระบวนการ พัฒนาที่สำคัญ 3 ส่วน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน คือ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา

ปราโมทย์ สุขปัญญา (2545 : 14-15) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้รับการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

Dale (1994 : 333) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพว่า หมายถึง กิจกรรมหรือปฏิบัติการทั้งหมดที่เป็นระบบและมีการวางแผนล่วงหน้าอันเป็นสิ่งจำเป็นที่จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งได้ว่าสินค้าหรือบริการหนึ่งๆ จะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่ได้วางไว้

Murgatroyd และ Morgan (1994 : 45) กล่าวถึง การประกันคุณภาพว่าเป็นการตัดสินใจคุณภาพด้วยวิธีการอันเหมาะสมและคุณภาพอันเป็นที่ต้องการ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งถูกควบคุมด้วยกระบวนการของการตรวจสอบหรือการประเมิน ซึ่งจะตรวจสอบขอบข่ายที่ผู้ปฏิบัติได้ใช้มาตรฐานเหล่านี้ และได้จำแนกลักษณะเด่นของการประกันคุณภาพทางการศึกษาไว้ 5 ประการ คือ

1. มาตรฐานการศึกษากำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญภายนอก
2. มาตรฐานเขียนในรูปของความคาดหวังที่โรงเรียนจะต้องบรรลุถึง
3. มาตรฐานต้องสามารถประเมินได้โดยใช้เกณฑ์ที่เป็นปรนัย
4. มาตรฐานต้องใช้อย่างเสมอภาค ไม่มีการยกเว้นโดยปราศจากเหตุผลสมควร
5. การประกันคุณภาพการศึกษาจะประกอบด้วย การตรวจสอบและทบทวนการทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา

ดังนั้นสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาคือ การให้หลักประกัน แก่ผู้ปกครอง ว่าในโรงเรียนทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้ผู้ปกครอง นักเรียน และสาธารณชนมั่นใจว่านักเรียนน่าจะมีคุณภาพ ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

1. ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2547 : 11-12) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษา พอสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพของคน
2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็น การศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ทำให้รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข
3. จากการศึกษาทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมัธยมศึกษาของกรมวิชาการปี 2540 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของวิชาต่างๆ ส่วนใหญ่มีค่าต่ำกว่าร้อยละ 50
4. จริยธรรม คุณธรรม และความปลอดภัยของร่างกายและจิตใจ ของเด็กไทย อยู่ในสถานะเสี่ยง ดังตัวอย่างของปัญหายาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในสถานศึกษาขณะนี้
5. จากการศึกษาของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) เกี่ยวกับการทำข้อสอบวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของสมาคมนานาชาติเพื่อการประเมินผลทางการศึกษาพบว่าเด็กไทยทำ คะแนนได้ดีสำหรับข้อสอบแบบเลือกตอบ ที่ใช้ทักษะพื้นฐานหรือข้อสอบที่ใช้ความจำ แต่ไม่สามารถทำข้อสอบที่เป็นโจทย์ปัญหาที่ต้องวิเคราะห์ ต้องเขียนอธิบายคำตอบยาว ๆ แสดงให้เห็นถึงปัญหาในการคิดวิเคราะห์ และการเรียบเรียงความคิดออกมาเป็นคำพูดของเด็กไทย ในขณะที่ความสามารถดังกล่าวเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการศึกษาของไทยที่จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถหรือ

จริยธรรมคุณธรรม โดยจะต้องเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง โดยในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษานั้นจะต้องมีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นการสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน การประกันคุณภาพภายในจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาเพื่อผู้เรียนและสังคม โดยรวม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 4)

2. ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 2-3) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า

1. เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทย จึงได้มีสาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในไว้ใน หมวด 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำ รายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพ ภายนอก

2. การประกันคุณภาพการศึกษาจะทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ในการดำเนินการเพื่อตรวจสอบและพัฒนาปรับปรุง

ดังนั้นการประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นงานที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการ โดยให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 3-4) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจะต้องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเอง ซึ่งสถานศึกษาจะใช้เป็นกระจกส่องตน ส่อง

งานและสื่อสมัยแล้ว วิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็งที่เกิดขึ้นกับงานและกับศิษย์จะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นจะทำให้เด็กและเยาวชนของไทยเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข ถ้าสถานศึกษาไม่มีการมองตนเองและพัฒนาตนเองแล้ว ก็เป็นไปได้ยากที่การศึกษาและเยาวชนจะได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและครูจะต้องร่วมกันประเมินตนเองและดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โดยมีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ผู้บริหารและครูร่วมกันคิดและร่วมกันทำเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา และนำไปสู่นาาคตที่ดีของประเทศชาติและประชาชน ต่อ ไป

4. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2544 : 2) การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล และสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาจึงมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนดังกล่าว สถานศึกษาต้องมีการบริหารจัดการคุณภาพอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เริ่มจากการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาอย่างชัดเจนเหมาะสม วางแผนพัฒนาคุณภาพและดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งตรวจสอบทบทวนปรับปรุงแก้ไข และรายงานผลอย่าง สม่าเสมอปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องบริหารจัดการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่เสริมและผลักดันให้กระบวนการทำงานดำเนิน ไปอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบ ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดไว้ชัดเจนในมาตราที่ 47 ว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบจัดการและพัฒนาความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ

กรมวิชาการ (2544 : 2-3) การวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนเป็นระบบ เพื่อที่จะสร้างหรือปรับแต่งวิสัยทัศน์ จัดลำดับความสำคัญของภารกิจ กำหนดรูปแบบและวิธีการจัดระบบองค์กร และการบริหารสถานศึกษา กระบวนการวางแผนเป็นกลไกที่จะสร้างองค์ประกอบขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนและรองรับการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาขั้นตอนการจัดทำ แผนจะเป็น โอกาสที่ดีที่ผู้บริหาร บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียนและบุคคลในชุมชนจะได้ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์

สภาพและการดำเนินการของสถานศึกษา เช่นปรัชญา เป้าหมาย ความคาดหวังและพันธกิจหลักและวิธีปฏิบัติที่ยึดถือเป็นธรรมเนียม และลักษณะที่เป็นจุดอ่อนจุดแข็งของสถานศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะช่วยกันกำหนดทิศทางที่จะทำให้กระบวนการเรียนการสอนตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม ได้ดียิ่งขึ้นการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างถูกหลักวิชาและการตัดสินใจที่อาศัยข้อมูลที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพด้านต่างๆ จะนำไปสู่กระบวนการปฏิรูปสถานศึกษาซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา

กรมวิชาการ (2544 :3) องค์กรประกอบที่สำคัญของการจัดทำแผนปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษามีดังต่อไปนี้

1. การประเมินเพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความจำเป็นอย่างรอบด้าน
2. การปรับเป้าหมายและทิศทางการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาในกรอบหลักสูตร
3. การพัฒนาหรือเลือกใช้รูปแบบวิธีการเรียนการสอนที่ตอบสนองสภาพปัญหาและความจำเป็นสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้และบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม
4. การจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยคณาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม
5. การพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาชีพของครูผู้สอนและบุคลากร
6. ยุทธศาสตร์และวิธีการทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
7. การพัฒนาระบบข้อมูลการประเมินมาตรฐาน
8. แผนการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐาน

กรมวิชาการ (2544 : 37-38) สถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพระยะยาวและแผนพัฒนาประจำปีที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจของสถานศึกษา โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศปัจจุบันมาวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง รวมทั้งศักยภาพของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนกำหนดเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนในแต่ละปีรวมทั้งระบุวิธีการดำเนินงานพัฒนาที่มีประสิทธิภาพที่มั่นใจว่าจะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นสถานศึกษาจะจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีทีละรายละเอียดการปฏิบัติงานที่ชัดเจนว่า ใครรับผิดชอบทำอะไรเมื่อใด ใช้งบประมาณเท่าใด

แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาจะกำหนดชัดเจนว่าสถานศึกษามีทิศทางการพัฒนาเรื่องใดมีวิธีการหรือยุทธศาสตร์อะไร โดยเป้าหมายของแผนจะต้องชัดและลึกเน้นผล

การปฏิบัติงานถึงคุณภาพของผู้เรียน วัดได้ และวิธีการต้องครอบคลุมภาระงานสำคัญทั้งด้าน หลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาครู โครงสร้างองค์กร การใช้ทรัพยากรตลอดทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และการมีส่วนร่วมชุมชน

กรมวิชาการ (2544 : 20-21) ในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ วงจรเดมมิงหรือวงจรคุณภาพ PDCA (plan-Do-check-Action) ซึ่งเป็นวงจรการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานของสถานศึกษา แล้ววางแผน (P) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนด จากนั้นจึงดำเนินการตามแผน (D) ในขณะที่ดำเนินการก็ทำการตรวจสอบ (C) ว่าดำเนินการไปแล้วนำไปสู่เป้าหมายหรือไม่เพียงใด แล้วนำผลการตรวจสอบมาใช้ แก้ไขปรับปรุง(A)แล้ววางแผนให้การดำเนินงานในข้อต่อไปดีขึ้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะต้องทำให้เป็นวงจร ตลอดเวลา

5. การควบคุมและการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

ฉันทพล ชุมวรฐายี (2545 : 15)การควบคุมคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานเพื่อการเข้าสู่คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษาทั้งด้านผลผลิต กระบวนการและปัจจัยซึ่งจะใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษา

2. การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ (2542 : 5) การควบคุมคุณภาพการศึกษา มีเป้าหมายดังต่อไปนี้

1. มีมาตรฐานระดับชาติทั้งด้านผลผลิต กระบวนการและปัจจัย

2. มีนโยบาย แผนงาน และรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางดำเนินการดำเนินงาน

3. มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ฉันทพล ชุมวรฐายี (2545 : 15-16) การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงาน เพื่อให้ได้สารสนเทศในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตรวจสอบคุณภาพภายในของสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา โดยให้สถานศึกษาประเมินตนเอง หรือการ

ประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ทราบจุดอ่อน จุดแข็งของ โรงเรียน แล้วจัดทำรายงานการประเมินตนเองเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนเป็น รายงาน ประจำปี

2. การตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยหน่วยงานต้นสังกัด เป็นการดำเนินงานของหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งอาจแต่งตั้งหรือมอบหมายให้หน่วยงานในระดับพื้นที่เป็นตัวแทนต้นสังกัดในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นการยืนยันผลการประเมินตนเองของ โรงเรียนตามเอกสารรายงานการประเมินตนเอง และให้ข้อเสนอแนะกับสถานศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่สถานศึกษากำหนด แล้วจัดทำรายงานคุณภาพเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

3. การกำหนดแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงานของสถานศึกษาเมื่อทราบผลการสอบและประเมินตนเองทั้ง 2 ระดับ นำสารสนเทศที่ได้จากการประเมินมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจ วางแผนพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามที่สถานศึกษาได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาไว้

กรมวิชาการ (2544 :40-41) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ 2 กิจกรรม คือ

1. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา นอกจากการตรวจสอบในลักษณะผู้ปฏิบัติประเมินเพื่อปรับปรุงผลงานของตนเองแล้ว สถานศึกษาจัดให้มีการตรวจสอบและทบทวนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยมีการกำหนดแผน กรอบการตรวจสอบและทบทวนและ คณะบุคคลเพื่อรับผิดชอบ ทั้งนี้ควรดำเนินการเมื่อสิ้นภาคเรียนแรกเพื่อนำผลมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน การเปรียบเทียบกับผลการประเมินจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกและเพื่อการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีการศึกษา ในการดำเนินงานจำเป็นต้องมีคณะทำงานที่มีทักษะการปฏิบัติงานอย่างดี โดยต้องมีการวางแผนการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน การศึกษาวิเคราะห์ผลงานนักเรียน การสัมภาษณ์ผู้ทำงาน โครงการหรือ กิจกรรม เป็นต้น

2. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาโดยเขตพื้นที่การศึกษาและผู้มีส่วนร่วมประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่างๆ ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพดังกล่าว จะต้องรายงานผลให้สถานศึกษาทราบเพื่อนำผลไปพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต่อไป

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษาดังกล่าว เป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน และดูแลส่งเสริม ให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาพัฒนาสู่ มาตรฐาน การศึกษาและให้ความเชื่อมั่นว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมาย และ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) เป็นศัพท์ทางวิชาการที่วงการศึกษายืม จากวงการธุรกิจและอุตสาหกรรมและนำมาใช้เพื่อการบริหารและจัดการเชิงคุณภาพของ องค์การทางการศึกษา (กรมวิชาการ, 2544 : 5) ได้อธิบายถึงวิวัฒนาการของการบริการและการ จัดการเชิงคุณภาพในทางอุตสาหกรรม โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แบบที่เน้นการ ตรวจจับ (Detection) อันได้แก่การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Inspection) และการควบคุม คุณภาพ (Quality Control) ทั้งสองกิจกรรมนี้เน้นพัฒนาความแม่นยำของเครื่องมือและ ประสิทธิภาพของเทคนิคที่ใช้ในการตรวจจับความผิดที่เกิดขึ้น จุดอ่อนของการบริหารและการ จัดการเชิงคุณภาพแบบนี้คือลงมือกระทำหลังจากข้อผิดพลาดหรือปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว (Retrospective หรือ Proactive) แบ่งย่อยออกได้ 2 ประเภท คือ การประกันคุณภาพและการ จัดการเชิงคุณภาพทั่วทั้งระบบ (Total Quality Management หรือ TQM) (กรมวิชาการ, 2544 : 6) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพว่า หมายถึงกิจกรรมหรือปฏิบัติการทั้งหมดที่เป็น ระบบและมีการวางแผนล่วงหน้าอันเป็นสิ่งจำเป็นที่จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งได้ว่า สินค้าหรือบริการหนึ่ง ๆ จะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่ได้วางไว้ ส่วนการจัดการเชิงคุณภาพทั่ว ทั้งระบบหรือ TQM นั้น (กรมวิชาการ, 2544 : 6) ได้ให้คำจำกัดความว่า

TQM เป็นปรัชญาการบริหารจัดการที่ครอบคลุมกิจกรรมทั้งปวงที่จะตอบสนอง ความคาดหวังและความต้องการต่าง ๆ ของลูกค้า และชุมชนและเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมี ประสิทธิภาพและคุ้มค่าที่สุด โดยการพัฒนาและใช้ประโยชน์สูงสุดจากศักยภาพของพนักงาน ทุก ๆ คน ในอันที่จะมุ่งมั่นไปสู่การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่า การประกันคุณภาพจะเป็นระดับหนึ่งของวิวัฒนาการของการบริหาร และการจัดการเชิงคุณภาพที่ยังไม่บรรลุถึงขั้นของ TQM แต่ก็ได้เปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดจาก การบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพแบบเก่าที่เน้นการตรวจจับ โดยให้หันมาเน้นการวางแผน ป้องกันอย่างเป็นระบบเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็น การสร้างความมั่นใจกับผู้เกี่ยวข้องว่า ผลผลิตที่ออกมาจะมีคุณภาพตามที่คาดหวัง ข้อสังเกตที่

สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การประกันคุณภาพเป็นวิวัฒนาการที่ต่อเนื่อง มาจากการตรวจสอบ และควบคุมเชิงคุณภาพ การประกันคุณภาพยังคงมีการเน้นความสำคัญของคุณภาพและ ประสิทธิภาพของเครื่องมือวัดและเทคนิควิธีวัด สิ่งที่เพิ่มขึ้นมาก็คือ การสร้างความมั่นใจโดยมี มาตรการป้องกันไม่ให้ความผิดพลาดเกิดขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นการออกแบบและขั้นการ ดำเนินงานจนถึงขั้นที่ได้ผลผลิตออกมา นอกจากนี้ก็จะมี การนำผลการประเมิน ในทุกขั้นตอน มาใช้เพื่อการวางแผน ออกแบบ และการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอย่าง ต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่ได้มีการพัฒนากันอยู่ขณะนี้ มีแนวคิดเพื่อ ส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 6-7)

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนา สถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้ เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงาน ที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือเป็นการประกันภายใน เพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของ สถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจ เยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนด โดย หน่วยงานต้นสังกัด

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพและหลักการ บริหารตามกระบวนการ PDCA ตามแนวคิดของ Edward Demming

ศุภชัย อาชีวะระงับโรค (2547 : 9-17) ได้กล่าวถึงแนวคิดและการปฏิบัติงานตาม วงจร PDCA ในหนังสือ “Practical PDCA แก้ปัญหาและปรับปรุงงานเพื่อความสำเร็จ” สรุป ได้คือ แนวคิดเกี่ยวกับวงจร PDCA เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนักสถิติ Walter Shewhart ซึ่งได้ พัฒนาจากการควบคุมกระบวนการเชิงสถิติที่ Bell Laboratories ในสหรัฐอเมริกาเมื่อทศวรรษ 1930 ในระยะแรกวงจรดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “วงจร Shewhart” จนกระทั่งราว ทศวรรษที่ 1950 ได้มีการเผยแพร่อย่างกว้างขวางโดย “W.Edwards Deming” ปราชญ์ ทางด้านการบริหารคุณภาพ หลายคนจึงเรียกวงจรนี้ว่า “วงจร Deming”

เมื่อเริ่มแรก Demming ได้เน้นถึงความสัมพันธ์ 4 ฝ่าย ในการดำเนินธุรกิจเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งได้แก่ ฝ่ายออกแบบ ฝ่ายผลิต ฝ่ายขาย และฝ่ายวิจัย ความสัมพันธ์ของทั้ง 4 ฝ่ายนั้น จะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพของสินค้าตามความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยให้ถือว่าคุณภาพจะต้องมาก่อนสิ่งอื่นใด ดังภาพที่ 8

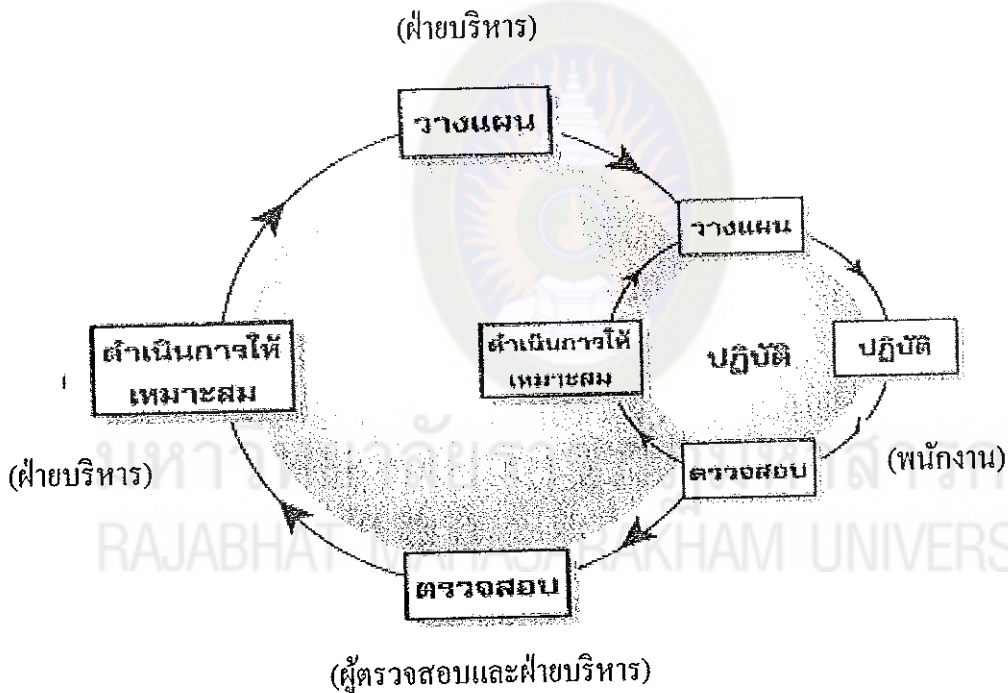

ภาพที่ 8 วงจร PDCA ในยุคแรก

ที่มา : สุภชัย อาชีวะระงับโรค (2547 : 9-17)

ต่อมาแนวคิดเกี่ยวกับกับวงจร Deming ได้ถูกดัดแปลงให้เข้ากับวงจรการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการตรวจสอบ และขั้นตอนการดำเนินการให้เหมาะสม (ซึ่งในระยะเริ่มแรกหมายถึงการปรับปรุงแก้ไข) แต่ยังไม่สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะแต่ละขั้นตอนถูกมอบหมายให้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละฝ่าย ขณะที่ฝ่ายบริหารกำหนดแผนงานและตั้งเป้าหมายสำหรับพนักงาน พนักงานก็ต้องลงมือปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมายที่ฝ่ายบริหารได้กำหนดขึ้น ในขณะที่ผู้ตรวจสอบคอยตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของพนักงานเป็นระยะๆ และรายงานผลให้ผู้บริหารทราบ

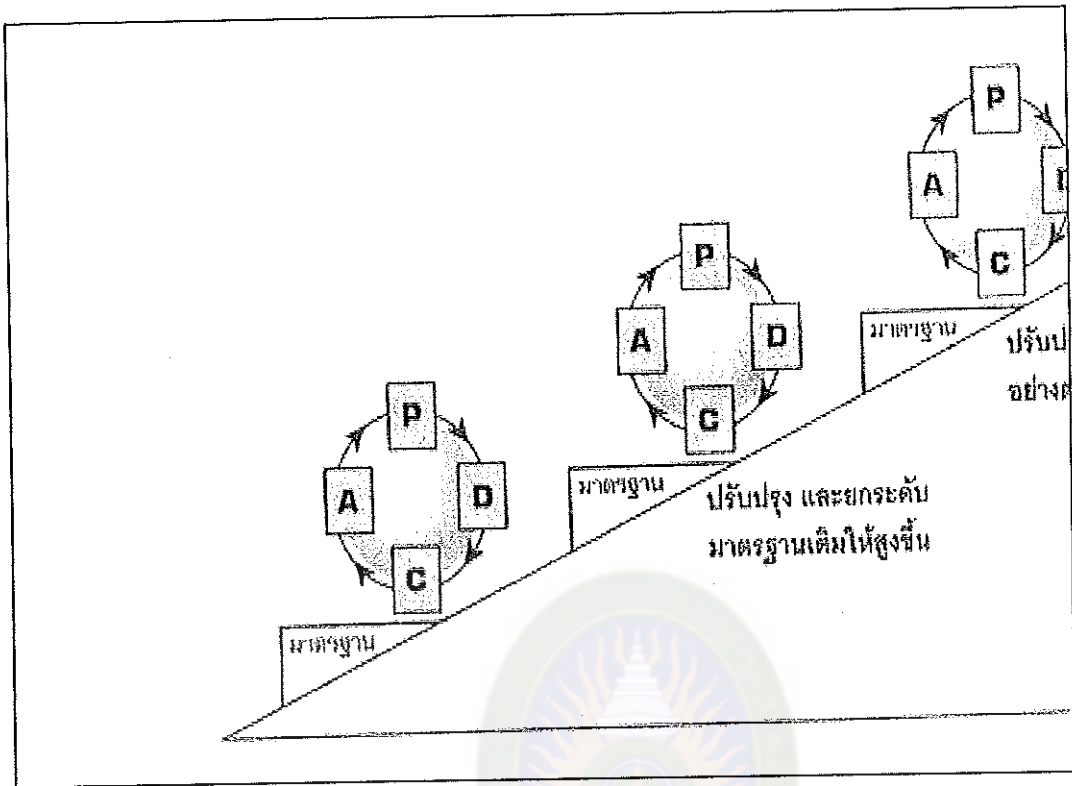
วงจร Deming ได้พัฒนาไปในทิศทางที่นุ่มนวลขึ้น ในประเทศญี่ปุ่นซึ่งได้ให้ความสำคัญกับพื้นฐานการบริหารงาน 2 อย่าง นั่นก็คือ การสื่อสารและความร่วมมือร่วมใจจากทุกคนในหน่วยงาน โดยผู้บริหารยังคงเป็นผู้กำหนดแผนงาน แต่จะสื่อสารผ่านช่องทางหัวหน้างานและพนักงานตามลำดับขั้นเป้าหมายถูกกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมเป็นไปได้ และอยู่ในระดับที่ท้าทายความสามารถของพนักงาน การตรวจสอบมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาว่า มีความยุ่งยากและมีปัญหาอะไรบ้าง ไม่ใช่การจับผิด ส่วนขั้นตอนการดำเนินการให้เหมาะสมมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำเป็นมาตรฐาน หรือหาแนวทางใหม่ ๆ ที่จะทำให้บรรลุแผนได้ดียิ่งขึ้นไปอีก ด้วยแนวทางนี้ พนักงานจะได้รับการอบรมให้รู้จักการวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ และการดำเนินการให้เหมาะสมได้ด้วยตนเอง ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 วงจร PDCA แบบญี่ปุ่น

ที่มา : ศุภชัย อาชีวะระงับโรค (2547 : 9-17)

เราใช้วงจร PDCA เพื่อการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ทุกครั้งที่วงจรหมุนครบรอบก็จะเป็นแรงส่งให้หมุนในรอบต่อไป วิธีการใหม่ ๆ ที่ทำให้เกิดการปรับปรุงก็จะถูกจัดทำเป็นมาตรฐานการทำงาน ซึ่งจะทำให้การทำงานมีการพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด เราอาจเริ่มด้วยการปรับปรุงเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อนที่จะก้าวไปสู่การปรับปรุงที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 วงจร PDCA กับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง
ที่มา : ศุภชัย อาชีวะระงับโรค (2547 : 9-17)

วงจร PDCA สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุก ๆ เรื่อง นับตั้งแต่กิจกรรมส่วนตัว เช่น การปรุงอาหาร การเดินทางไปทำงานในแต่ละวัน การเรียนหนังสือ การตั้งเป้าหมายชีวิต ฯลฯ จนกระทั่งในระดับบริษัท เช่น การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน การปรับปรุงการให้บริหาร หรือแม้กระทั่งการริเริ่มโครงการใหม่ ๆ

ขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนของวงจร PDCA ประกอบด้วย "การวางแผน" อย่างรอบคอบ เพื่อ " การปฏิบัติ " อย่างค่อยเป็นค่อยไป แล้วจึง "ตรวจสอบ" ผลที่เกิดขึ้น วิธีการปฏิบัติใดมีประสิทธิผลที่สุด ก็จะจัดให้เป็นมาตรฐาน หากไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ก็ต้องมองหาวิธีการปฏิบัติใหม่หรือใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2545 : 98-99) กล่าวในการประชุมเรื่อง "การดำเนินงานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในอนาคต" ความว่า ตามมาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษา

โดยรวมถึงการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งจะต้องปฏิบัติให้ครบวงจร คือ Plan-Do-Check-Act

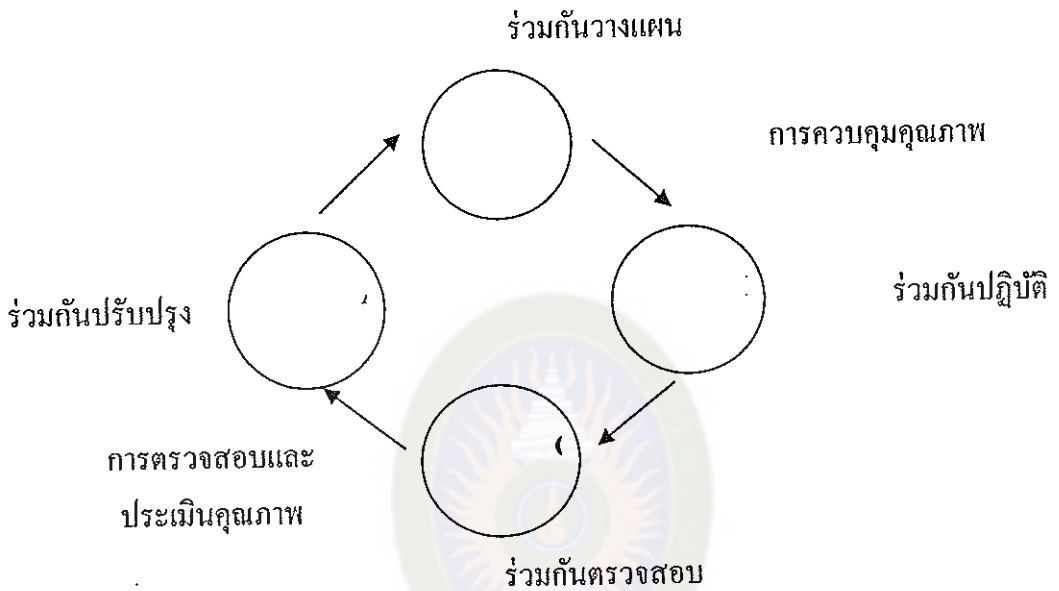
การประเมินหรือการตรวจสอบร่วมกันเป็นการทำงานที่ครบวงจร เป็นการบริหารแบบมีอาชีพ ซึ่งเรียกว่า การประกันคุณภาพให้ได้คุณภาพและได้มาตรฐานดำเนินการประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เข้าถึงความจริง

มาตรา 48 ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การประกันคุณภาพภายในมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ มีการผสมผสาน ต่อเนื่อง มีการประเมินเพื่อพัฒนา และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการผสมผสาน จะต้องผสมผสานกับงานปกติ บริหารงานให้เต็มฝีมือ เต็มหัวใจ สอนให้เต็มที่ นักเรียนได้เรียนรู้เต็มกำลังศักยภาพของนักเรียน นั่นคือพร้อมที่จะรับการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และทุกสิ่งทุกอย่างในการประกันคุณภาพภายในนั้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทุกเรื่องสามารถเชื่อมโยง เข้ากับผู้เรียนได้

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2545 : 12) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นระบบการดำเนินงานเพื่อให้ความมั่นใจได้อย่างเต็มที่ว่าการดำเนินงานและผลการดำเนินงานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และมีการพัฒนาคุณภาพให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ สามารถรองรับการประเมินภายนอกได้ ระบบการประกันคุณภาพโดยทั่วไปประกอบด้วยระบบคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ/การประเมินคุณภาพ และการใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพ อันเป็นระบบที่สอดคล้องกับวงจรบริหารเพื่อคุณภาพ P-D-C-A (Plan-Do-Check-Act) เพราะระบบคุณภาพคือ การกำหนดมาตรฐาน หรือเป้าหมายที่โรงเรียนต้องการพัฒนา และการวางแผนการดำเนินงานของโรงเรียนซึ่งตรงกับขั้นการวางแผน (Plan = P) การควบคุมคุณภาพ คือ การที่โรงเรียนกำหนดมาตรการและแผนปฏิบัติการในขั้นนี้ คือ ขั้นกระทำ (Do=D) การตรวจสอบหรือการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนตรงกับขั้นการตรวจสอบ (Check=C) และการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพก็ตรงกับขั้นการปฏิบัติ (Act=A) เพื่อปรับปรุงงาน ทั้งนี้กระบวนการดำเนินงานทั้งหมดต้องทำเป็นวงจรต่อเนื่องสม่ำเสมอ และมีการปรับปรุงทั้งระบบคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ และการตรวจสอบคุณภาพให้ดียิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 10) ได้เสนอแนวคิดที่ว่าถ้าพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพที่ประกอบด้วย การควบคุมและการ

ตรวจสอบคุณภาพกับหลักการบริหารตามแนวคิดของ Edward Deming ที่เป็นระบบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบด้วยการทำงานวางแผน (P) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D) ร่วมกันตรวจสอบ (C) และร่วมกันปรับปรุง (A) จะเห็นว่ามีคุณสมบัติต่อกัน ดังนี้

ภาพที่ 11 แสดงระบบคุณภาพ วงจร PDCA ที่สัมพันธ์กับระบบการประกันคุณภาพ
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 22)

จากแผนภาพข้างต้น การควบคุมคุณภาพ และการตรวจสอบคุณภาพก็คือกระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพตามหลักการบริหารนั่นเอง โดยการควบคุมคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันวางแผน และดำเนินการตามแผนเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา ส่วนการตรวจสอบคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันตรวจสอบ เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา เมื่อสถานศึกษามีการตรวจสอบตนเองแล้ว หน่วยงานในเขตพื้นที่และต้นสังกัดก็เข้ามาช่วยติดตาม และประเมินคุณภาพเพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้สถานศึกษามีความอุ่นใจ และเกิดความตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 22) ได้เสนอแนะว่าระบบการประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องเดียวกับกระบวนการบริหารงานอย่างมีคุณภาพหรือวงจร

PDCA การประกันคุณภาพจึงไม่ใช่เรื่อง จะต้องแปลกแยกจากการทำงานตามปกติของสถานศึกษา แต่จะเป็นระบบที่ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนั่นเอง

ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โดยคำนึงถึงเงื่อนไขข้างต้น ควรมีการเตรียมการเพื่อสร้างความพร้อมให้กับบุคลากรและจัดให้มีกลไกในการดำเนินงานในเรื่องนี้ หลังจากนั้น บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องจึงร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบ และร่วมกันปรับปรุง โดยมีแนวทางการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 23)

1. การเตรียมการ

1.1 เตรียมความพร้อมของบุคลากร

1.1.1 สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม

1.1.2 การพัฒนาความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน

1.2 แต่งตั้งกรรมการที่รับผิดชอบ

2. การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

2.1 การวางแผนการปฏิบัติงาน (P) ประกอบด้วย

2.1.1 การกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษา

2.1.2 การจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย

2.1.3 การกำหนดแนวทางการดำเนินงานหรือวิธีปฏิบัติงาน

2.1.4 การกำหนดระยะเวลา

2.1.5 การกำหนดงบประมาณ

2.1.6 กำหนดผู้รับผิดชอบ

2.2 การดำเนินการตามแผน (D)

2.2.1 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข

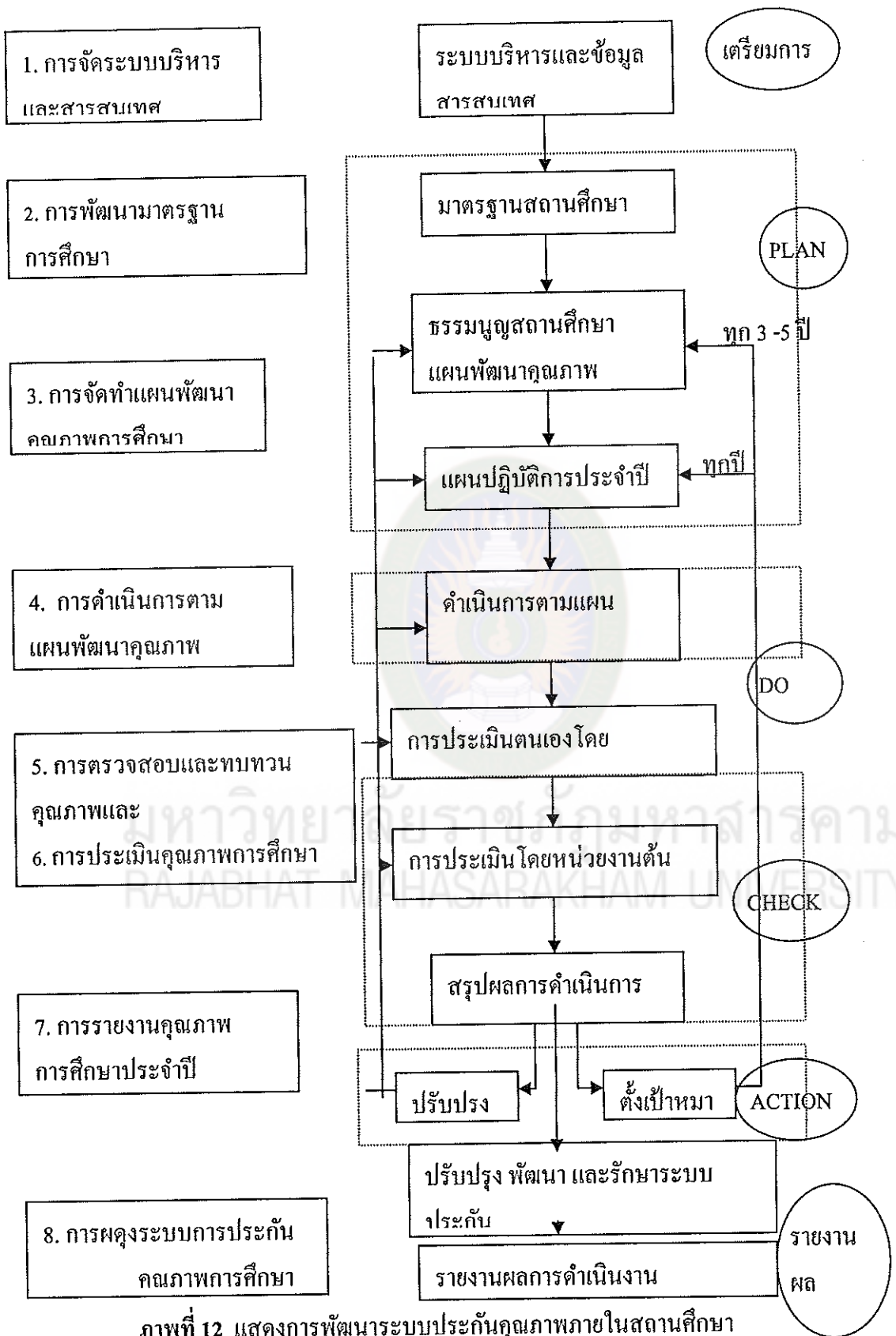
2.2.2 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้การ

ปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.3 การกำกับ ติดตาม ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม รายหมวด/ ฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน

- 2.2.4 การให้การนิเทศ
- 2.3 การตรวจสอบประเมินผล (C)
 - 2.3.1 การวางกรอบการประเมิน
 - 2.3.2 การจัดหาหรือจัดทำเครื่องมือ
 - 2.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.3.5 การแปลความหมาย
 - 2.3.6 การตรวจสอบ / ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน
- 2.4 การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A)
 - 2.4.1 การปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร
 - 2.4.2 การวางแผนในระยะต่อไป
 - 2.4.3 การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ
- 3 การจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี
 - 3.1 รวบรวมผลการดำเนินงานและผลการประเมิน
 - 3.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษา
 - 3.3 การเขียนรายงาน

ซึ่งขั้นตอนของการดำเนินการของสถานศึกษาในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เมื่อนำเปรียบเทียบกับการดำเนินการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่กำลังดำเนินการอยู่ โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA มาใช้ในการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน ดังภาพที่ 12 ดังนี้

ภาพที่ 12 แสดงการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 23

2. แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและผลักดันให้กระบวนการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกระดับของวงการศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินไปอย่างประสานสอดคล้องกันเป็นระบบมุ่งหน้าไปในทิศทางที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ อันได้แก่ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

(พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 6) ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการและวิธีการบริหารและการจัดการคุณภาพ (Quality Management) สมัยใหม่ที่เน้นการสร้างเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่าผลิตภัณฑ์หรือการบริการที่เป็นผลผลิตขององค์กร จะมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้โดยที่ความมั่นใจนี้ ต้องตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชา ข้อเท็จจริง หลักฐานเชิงประจักษ์ และความสมเหตุสมผลเป็นสำคัญ (กรมวิชาการ. 2544 : 9-10)

การสร้างเชื่อมั่นซึ่งเป็นแกนหลักของการประกันคุณภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายประการ อันได้แก่ การวางแผนป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา ตั้งแต่ขั้นของการออกแบบและการกำกับดูแล ตรวจสอบและทบทวนเพื่อการปรับปรุงแก้ไขในทุกขั้นตอนของการผลิต ซึ่งต่างจากรูปแบบการประเมินแบบเก่าที่เน้นการตรวจจับ เมื่อปัญหาสำคัญในขั้นผลิตได้เกิดขึ้นแล้ว นอกจากนี้การสร้างเชื่อมั่นยังรวมถึง การนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยอันได้แก่ รูปแบบกรรมวิธี และเทคนิควิธี ที่เป็นนวัตกรรมที่มีหลักฐานทางทฤษฎีและผลการวิจัยเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือรองรับ ไปประยุกต์ใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการผลิต ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจอย่างมีเหตุผลว่า การดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ทั้งระบบจะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน และจะมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนในวงจำกัดที่น้อยที่สุด

การประกันคุณภาพในบริบทของการปฏิรูปการศึกษาซึ่งมีมาตรฐานเป็นแกนนำ การสร้างเชื่อมั่นจะเริ่มต้นต้นแต่การกำหนดมาตรฐานในระดับเป้าหมายการศึกษาของชาติ โดยการนำข้อมูลสารสนเทศ และองค์ความรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ที่ทันสมัยและน่าเชื่อถือเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศมาใช้ในการบวนการสร้างวิสัยทัศน์ เกี่ยวกับสังคมไทยในอนาคตในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะใช้เป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติที่เหมาะสมกับกาลสมัยและทันเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก และสามารถนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตร

สถานศึกษา ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่อไป ในระดับสถานศึกษาการประกันคุณภาพจะครอบคลุมถึงการสร้างความมั่นใจโดยการใช้ข้อมูลสารสนเทศและองค์ความรู้และการวางแผนป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นตั้งแต่ในขั้นการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาการในกรอบหลักสูตรการบริหารหลักสูตร การติดตาม ตรวจสอบและทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้มีการแก้ไขปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การประเมินคุณภาพผลผลิต การจัดทำรายงานและนำเสนอข้อมูลการประเมินสำหรับการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ และสำหรับการวางแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาในระยะต่อไป (กรมวิชาการ. 2544 : 11-12)

3. หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประกันคุณภาพการศึกษา ครอบคลุมถึงมวลกิจกรรม และภารกิจทางวิชาการ และทางการบริหารการจัดการที่มีการวางแผนล่วงหน้า และมีการประสานสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะสร้างความมั่นใจที่สมเหตุสมผลว่าผู้เรียนจะมีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ การออกแบบและการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จะยึดหลักการต่อไปนี้ (กรมวิชาการ. 2544 : 14-15)

3.1 คุณภาพการศึกษา ในบริบทของการประกันคุณภาพจะเน้นการสร้างคามพึงพอใจให้กับผู้บริโภครวมทั้งภายในและภายนอก

คุณภาพภายใน หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะของผู้เรียนที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับช่วงต่อ ในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตหรือทุกระดับชั้นเรียน

คุณภาพภายนอก หมายถึง ความพึงพอใจในเชิงเศรษฐกิจและสังคมระดับมหัพภาค (Macro Socio-Economic Level) ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะของผู้เรียนที่จำเป็นต่อความอยู่รอดและการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศชาติในการแข่งขันทางธุรกิจ การค้า และทางเทคโนโลยีระดับภูมิภาคและระดับโลก

3.2 การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการบริหารจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษาและเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกที่เน้นการวางแผนและเตรียมการป้องกันล่วงหน้าก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น ไม่ใช่การแก้สถานการณ์เฉพาะหน้าเพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว

3.3 การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชา หลักฐาน ข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ หลักตรรก และความสมเหตุสมผล

3.4 การตรวจสอบ การวัดและประเมินผลในบริบทของการประกันคุณภาพมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลย้อนกลับสำหรับการใช้ในการวางแผนเพื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจับผิด หรือการตัดสินให้รางวัล หรือลงโทษ

3.5 คุณภาพของการออกแบบ (มาตรฐานการศึกษา หลักสูตรและแผนการสอน) และกระบวนการทำงาน (การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

3.6 การประกันคุณภาพการศึกษานับความสำคัญของการสร้างความรู้ทักษะและความมั่นใจ แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.7 การประกันคุณภาพการศึกษาให้ความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์ภายในระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ และการร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัด

3.8 ภาวะความเป็นผู้นำและความเอาใจจริงเอาใจ (Commitment) ของผู้บริหารสถานศึกษาและการกระจายอำนาจความรับผิดชอบที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543 : 20)

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียหาย โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน
2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจนทำตามแผน

ตรวจสอบประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบมีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดี มีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

4. ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราฐานที่ 47 ระบุให้การประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโดยมีระบบประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบการประกันคุณภาพภายในโดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจ ไปสู่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 18 (2) โดยให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เกี่ยวข้องว่าผู้เรียน ทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วย ระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัย พ.ศ.2546 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2546 ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผูกงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กฎกระทรวงดังกล่าว ได้ระบุถึงหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาดำเนินการ ดังนี้

1. จัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบ การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
2. แต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยให้ มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้
 - 2.1 กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา
 - 2.2 กำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
 - 2.3 เสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวนและ รายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
3. จัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างพอเพียงต่อการดำเนินงานประกัน คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
4. กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษาท้องถิ่น และ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักและ ครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้
 - 5.1 เป็นแผนที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความจำเป็น อย่างเป็นระบบ และมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ
 - 5.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และสภาพความสำเร็จของการ พัฒนาไว้อย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม
 - 5.3 กำหนดวิธีดำเนินงานที่มีหลักวิชา หรือผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิง ประจักษ์ที่อ้างอิงได้ ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการ เรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนานุเคราะห์ และการบริหาร จัดการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้
 - 5.4 กำหนดแหล่งวิทยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

5.5 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้เรียน
รับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.6 กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง และ
บุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

5.7 กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษารวมทั้งมีการ
กำกับ ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

7. ให้คณะบุคคลตามข้อ 4 (3) ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวน และรายงาน
การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
ในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้ใช้วิธีการที่หลากหลาย
และเหมาะสม โดยให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนา
คุณภาพการศึกษา

8. จัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กำหนด ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วย
กระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน

9. จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมาย
ที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อมหลักฐานข้อมูล และผลการ
ประเมินผลสัมฤทธิ์ตามข้อ 10 เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อ
สาธารณชน

10. ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่งเสริม
สนับสนุนและร่วมดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาดังนี้

10.1 จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มี
ประสิทธิภาพ

10.2 จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการ
เรียนรู้ในวิชาแกนหลักของสถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปีหรือเป็นรายภาค

10.3 จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะที่
สำคัญด้วยกระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน

5. แนวการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2544 : 29) ได้เสนอแนวการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา จะต้องสามารถตอบคำถามสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่

1. นักเรียนทุกคนมีการเรียนรู้และได้รับการบริหารที่เหมาะสมจากสถานศึกษาหรือไม่
2. รู้ได้อย่างไรว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้
3. ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เพื่อให้ นักเรียนประสบความสำเร็จดี

ขึ้น

การตอบคำถามดังกล่าวจะต้องมีร่องรอยหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ สถานศึกษาจึงควรกำหนดวิธีการดำเนินงานและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ กรมวิชาการได้ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางที่จะเอื้อให้สถานศึกษาสามารถจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานทรัพยากรและประสบการณ์การพัฒนา การจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งที่มีความแตกต่างที่หลากหลาย (กรมวิชาการ. 2544 : 30-48) ดังนี้

1. สร้างบุคลากรทั้งสถานศึกษาให้เป็นผู้รู้เข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานตามระบบคุณภาพได้

2. ปรับแต่งวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาหรือกำหนดใหม่

3. การจัดทำข้อมูลสารสนเทศคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

4. พัฒนามาตรฐานการศึกษา ระดับสถานศึกษา

5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

- 5.1 การประเมินเพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความจำเป็นอย่างรอบด้าน

- 5.2 การปรับเป้าหมายและทิศทางการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง

กับมาตรฐานการศึกษาในกรอบหลักสูตร

- 5.3 การพัฒนาหรือเลือกใช้รูปแบบ วิธี หรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่

ตอบสนองสภาพปัญหา และความจำเป็นสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ และบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

- 5.4 การจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยคณาจารย์ที่มีความรู้

ความสามารถ เหมาะสม

- 5.5 การพัฒนาความรู้ ความสามารถทางวิชาชีพของครูผู้สอนและบุคลากร

- 5.6 ยุทธศาสตร์และวิธีการทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
- 5.7 การพัฒนาระบบข้อมูลการประเมินมาตรฐาน
- 5.8 แผนการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ตาม

มาตรฐาน

6. การจักระบบบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษา
7. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษา
 - 7.1 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษาภายในของสถานศึกษา
 - 7.2 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาโดยเขตพื้นที่การศึกษา

และผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

8. การประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ
9. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
10. การกำกับ ติดตาม ประเมิน และผดุงระบบประกันคุณภาพ

การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการบริหารจัดการ การศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา เป็นงานปกติของสถานศึกษา ที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ จักระบบให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ วิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ต้องการพัฒนา วางแผน จนถึงประเมินตนเอง ปรับปรุงพัฒนางานของตน ในทิศทางที่สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนด เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองได้เต็ม ศักยภาพ สอดคล้องกับหลักสูตร เป็นที่ยอมรับของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม จากแนวคิด หลักการ ความสำคัญ และภารกิจดังได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการปฏิรูป การศึกษาของชาติเป็นอย่างยิ่ง แต่งานดังกล่าวก็ไม่ใช่เรื่องใหม่ของสถานศึกษาสถานศึกษาทุก แห่ง โดยเฉพาะในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้เคยดำเนินการ พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษามาแล้ว ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา อย่าง เป็นระบบและต่อเนื่องมาตลอด ตั้งแต่ปี 2537 ซึ่งการพัฒนาระบบงานดังกล่าว มีแนวทางใน การพัฒนาที่คล้ายคลึงกับแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ ตามกฎกระทรวง ของ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัย ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2546 โดยให้ หน่วยงาน ต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ โดยมีกระบวนการในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา และเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริมสนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด ประกอบด้วยกระบวนการ 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผลจบบประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ไม่ใช่ภาระใหม่ของสถานศึกษา เพียงแต่นำภาระงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่สถานศึกษาได้ดำเนินการอยู่แล้ว และมุ่งเน้นไปที่คุณภาพของผู้เรียน มาจัดลำดับภาระของงานตามขั้นตอนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 8 ขั้นตอน ซึ่งการดำเนินงานพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องจัดระบบบริหารงานของสถานศึกษาให้ต่อเนื่อง เป็นระบบ โดยการผสมผสานแนวการดำเนินงานตามกระบวนการอย่างมีคุณภาพ คือ วงจร PDCA แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน รวมทั้งความมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โดยการเชื่อมโยงกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 9 ประการที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537 : 45) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การวิจัยซึ่งใช้กระบวนการ ปฏิบัติอย่างมีระบบโดยผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาจากการใช้ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือกระทำจริง การสังเกต และการสะท้อนการปฏิบัติ (PAOR : แนวความคิดของ Kemmis & McTaggart. 1991: 169-170)การดำเนินการกระทำอย่างต่อเนื่องไปสู่การปรับเปลี่ยนเข้าวงจรใหม่ จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ปัญหาได้จริง หรือได้พัฒนาสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ยูวดี เข็มแสง (2542 : 56) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การวิจัยที่ใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ โดยผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติ จากการใช้วงจร 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติการ สังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนเข้าสู่วงจรใหม่ จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ปัญหาได้จริง

ไพบูลย์ เปานิล (2543 : 45) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบเพื่อแสวงหาคำตอบสำหรับปัญหา หรือคำตอบการวิจัยที่กำหนด เพื่อแสวงหาความรู้ใหม่วิธีการทำงานใหม่ ๆ ซึ่งทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการหรือเกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ โดยต้องมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างมีระบบทุกขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อให้ผลการศึกษาถูกต้องและเชื่อถือได้

กรมวิชาการ(244 : 24) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า หมายถึง การวิจัยที่ทำอย่างเป็นระบบ เพื่อวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา รวมถึงหาวิธีแก้ปัญหา และทดสอบผลการวิจัยนั้น โดยการปฏิบัติร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

เฉลิมชัย หาญกล้า (2545 : 33) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า หมายถึงกระบวนการ ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อตอบคำถามหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับภาระงานที่ปฏิบัติอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของงานที่กำลังปฏิบัติอยู่และผู้วิจัย คือผู้ปฏิบัติงาน

Carl Glickman (1995 : 14) การวิจัยเชิงปฏิบัติการในการศึกษา คือ การศึกษาที่เกิดขึ้นจาก การร่วมกันปฏิบัติของผู้ร่วมงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงเรื่องที่ทำ การวิจัยให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การวิจัยที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีการร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาหรือข้อสงสัย และหาแนวทางมาแก้ปัญหาหรือปรับปรุงงานของตนเองในขณะที่กำลังปฏิบัติงานนั้นๆ อยู่ให้ดีขึ้น

2 ขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

Kemmis and McTaggart (1988 : 140-141) ได้เสนอแนะขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาและปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนจริงในโรงเรียนตามวงจรปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan) เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหาที่ต้องการให้มีการแก้ไข ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องอาจเป็นครูผู้สอนร่วมกัน ผู้บริหาร นักเรียน วางแผนด้วยกัน สำรวจสภาพการณ์ของปัญหาว่าอย่างไร ปัญหาที่ต้องแก้ไขคืออะไร ปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับใครบ้าง วิธีแก้ไขต้องปฏิบัติอย่างไร การแก้ไขต้องมีการแก้ไขในเรื่องใดบ้าง เช่น ครูต้องเปลี่ยนวิธีสอน นักเรียนต้องทำงานเป็นสนับสนุนวิเคราะห์สภาพการณ์ปัญหาทางการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการหาโครงสร้างของปัญหาอย่างมีระบบ ทบทวนแง่มุมปัญหา ถกปัญหาอย่างกว้างขวางกับผู้ร่วมวิจัยหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้เห็นปัญหาอย่างชัดเจน

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Act) เป็นการกำหนดแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นวางแผนงานมาดำเนินการ เมื่อลงมือปฏิบัติต้องใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ประกอบไปด้วย โดยรับฟังจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากการปฏิบัติจะเป็นข้อมูลย้อนกลับว่า แผนที่วางไว้เป็นอย่างดีนั้นปฏิบัติได้ คีมน้อยเพียงใด มีอุปสรรคอย่างไรบ้างในการปฏิบัติ ดังนั้น แผนที่กำหนดไว้อาจจะยืดหยุ่นได้โดยผู้วิจัยต้องใช้วิจารณญาณ และการตัดสินใจที่เหมาะสม และมุ่งปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) ขณะที่การวิจัยดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่วางไว้ต้องมีการสังเกตการณ์ควบคู่ไปด้วยพร้อมจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยสิ่งที่สังเกตก็คือ กระบวนการของการปฏิบัติ (The action process) และผลของการปฏิบัติ (The effects of action) การสังเกตนี้จะรวมถึงการรวบรวมผลการปฏิบัติที่เห็นด้วยตา การได้ฟัง การได้ใช้เครื่องมือ เซาว์ แบบทดสอบ เป็นต้น ซึ่งขณะที่การปฏิบัติการวิจัยกำลังดำเนินการไปควบคู่กับการสังเกตผลการปฏิบัติ ควรใช้เทคนิคต่างๆ ที่เหมาะสมมาช่วยในการรวบรวมข้อมูลด้วย

ขั้นที่ 4 สะท้อนการปฏิบัติ (Reflect) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติ การประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการ ปัญหา หรืออุปสรรคต่อการปฏิบัติ การซึ่งผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตรวจสอบกระบวนการ ปัญหา หรืออุปสรรคต่อการปฏิบัติ การซึ่งผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ โดยผ่านการอภิปรายปัญหา ซึ่งจะได้แนวทางของการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินงานและเป็นพื้นฐานข้อมูลนำไปสู่การปรับปรุงและวางแผนการปฏิบัติต่อไป โดยวงจรของ 4 ขั้นตอนนี้จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง การทำซ้ำตามวงจรจนกว่าจะได้ผลงานวิจัย และแสดงให้เห็นแนวทาง หรือรูปแบบปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ปัญหาในสิ่งที่ศึกษานั้น ดังนั้น การนำแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติมาใช้วิจัยเพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียนโดยครูเป็นผู้เรียนรู้และวิเคราะห์วิจารณ์ ซึ่งจากผลการปฏิบัติจะทำให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของชั้นเรียน และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

มาตรฐานการศึกษา

1. ความหมายของมาตรฐานการศึกษา

วิจารณ์ พานิช (2544 : 31) กล่าวว่า มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานคุณภาพด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านการเรียนการสอนและมาตรฐานด้านการบริหาร หากพิจารณาระดับของมาตรฐาน ยังแบ่งเป็นมาตรฐานระดับชาติ มาตรฐานระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ทั้งนี้ การพิจารณามาตรฐานขึ้นอยู่กับสถานศึกษาเป็นผู้กำหนด แต่ต้องให้สอดคล้องกันในทุกระดับ

ประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิต (2545 : 108) ให้ความหมายไว้ว่า มาตรฐานการศึกษา หมายถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง เพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 1) โลกในปัจจุบันเป็น โลกของสังคมแห่งความรู้ที่เน้นคุณภาพของการบริการ คุณภาพของผลผลิตจากระบบการศึกษาที่ได้มาตรฐานจึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นหลักประกันว่าผู้รับบริการจะได้รับการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ การกำหนดมาตรฐานการศึกษาเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับแนวคิดเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมักคิดวิธีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา ก็เพื่อควบคุมคุณภาพการศึกษา และใช้เป็นกรอบในการประกันคุณภาพ มาตรฐานการศึกษา จึงเป็นข้อกำหนด

ต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่สถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกำเนิดขึ้น และต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา จึงได้มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า “มาตรฐานการศึกษา” ไว้ดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 3)มาตรฐานการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับส่งเสริมและกำกับดูแลการตรวจสอบการประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการปฏิบัติตามเพื่อให้สถานศึกษามีคุณภาพ

2. มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ มีทั้งหมด 15 มาตรฐาน โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ

- 2.1 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน (มาตรฐานที่ 1-6)
- 2.2 มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา (มาตรฐานที่ 7-12)
- 2.3 มาตรฐานด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ (มาตรฐานที่ 13)
- 2.4 มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา (มาตรฐานที่ 14)
- 2.5 มาตรฐานด้านมาตรฐานการส่งเสริม (มาตรฐานที่ 15)

มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน (6 มาตรฐาน 26 ตัวบ่งชี้)

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล

ตัวบ่งชี้

1. สรุปความคิดจากเรื่องที่อ่าน ฟัง และดู และสื่อสารโดยการพูด หรือเขียนตามความคิดของตัวเอง

2. นำเสนอวิธีคิด วิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง

3. กำหนดเป้าหมาย คาดการณ์ ตัดสินใจแก้ปัญหา โดยมีเหตุผลประกอบ

4. มีความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

บริบทของโรงเรียนบ้านดอนก่อ

1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 ที่ตั้งของสถานศึกษา ชื่อ โรงเรียนบ้านดอนก่อ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบล
วังไผ่ อำเภอ บรบือ จังหวัด มหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44130

1.2 เปิดสอนตั้งแต่ระดับ ก่อนประถมศึกษา ถึงระดับ ประถมศึกษา

1.3 มีเขตพื้นที่บริการ 4 หมู่บ้าน ได้แก่

1.3.1 บ้านดอนก่อ หมู่ที่ 2

1.3.2 บ้านวังหิน หมู่ที่ 3

1.3.3 บ้านดอนคูใหญ่ หมู่ที่ 9

1.3.4 บ้านแก่งสนาม หมู่ที่ 10

2. ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียน - ห้องเรียน

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวนห้อง
	ชาย	หญิง	รวม	
อบ.1	-	-	-	-
อบ.2	7	10	17	1
ป.1	5	5	10	1
ป.2	4	4	8	1
ป.3	9	6	15	1
ป.4	14	5	19	1
ป.5	7	6	13	1
ป.6	9	14	23	1
รวม	55	50	105	7

(ข้อมูล ณ วันที่ 10 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554)

3. ข้อมูลครูและบุคลากร

- 3.1 ผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน
- 3.2 ครูผู้สอน จำนวน 5 คน
- 3.3 ครูที่สอน ตรงตามวิชาเอก หรือ โท จำนวน 1 คน (คิดเป็นร้อยละ 20.00)
- 3.4 ครูที่สอนตามความถนัด จำนวน 4 คน (คิดเป็นร้อยละ 80.00)

4. ข้อมูลด้านอาคาร สถานที่ ทรัพยากร

- 4.1 พื้นที่ของโรงเรียน เนื้อที่ 13 ไร่ 3 งาน 96 ตารางวา
- 4.2 จำนวนอาคารเรียนถาวร รวม 2 หลัง รวมจำนวน 7 ห้อง
- 4.3 จำนวนอาคารเรียนชั่วคราว - ห้อง รวมจำนวน - ห้อง
- 4.4 อาคาร เอนกประสงค์ 1 หลัง
- 4.5 จำนวนห้องพิเศษ
 - 4.5.1 ห้องทดลองวิทยาศาสตร์ 1 ห้อง
 - 4.5.2 ห้องคอมพิวเตอร์ - ห้อง
 - 4.5.3 ห้องดนตรี - นาฏศิลป์ - ห้อง
 - 4.5.4 ห้องปฏิบัติการทางภาษา 1 ห้อง
 - 4.5.5 ห้องพยาบาล 1 ห้อง

5 ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง

ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง จาก สมศ. เมื่อวันที่ 25 ถึงวันที่ 27 เดือน มกราคม พ.ศ.2549 โดยหน่วยประเมินบริษัท ทริปเปิ้ล เอ ประเมินคุณภาพการศึกษา จำกัด

ตารางที่ 2 มาตรฐานการศึกษา : ประถมและมัธยมศึกษา

การศึกษาขั้นพื้นฐาน : ประถมและมัธยมศึกษา	ผลประเมิน อิงเกณฑ์		ผลประเมิน อิงสถานศึกษา		ค่าเฉลี่ย	ระดับ คุณภาพ
	ค่าเฉลี่ย	ระดับ คุณภาพ	คะแนน	ระดับ คุณภาพ		
ด้านผู้เรียน						
มาตรฐานที่ ๑ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์	3.20	ดี	4.00	ดีมาก	3.60	ได้
มาตรฐานที่ ๒ ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี	3.37	ดี	4.00	ดีมาก	3.69	ได้
มาตรฐานที่ ๓ ผู้เรียนมีสุนทรีย์ภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา	3.50	ดีมาก	4.00	ดีมาก	3.75	ได้
มาตรฐานที่ ๔ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์	2.71	ดี	2.00	พอใช้	2.36	ไม่ได้
มาตรฐานที่ ๕ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร	3.81	ดีมาก	4.00	ดีมาก	3.91	ได้
มาตรฐานที่ ๖ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	3.11	ดี	4.00	ดีมาก	3.56	ได้
มาตรฐานที่ ๗ ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต	3.08	ดี	4.00	ดีมาก	3.54	ได้
ด้านครู						
มาตรฐานที่ ๘ ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ	3.60	ดีมาก	4.00	ดีมาก	3.80	ได้
มาตรฐานที่ ๙ ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.29	ดี	4.00	ดีมาก	3.65	ได้
ด้านผู้บริหาร						
มาตรฐานที่ ๑๐ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ	4.00	ดีมาก	4.00	ดีมาก	4.00	ได้
มาตรฐานที่ ๑๑ สถานศึกษามีการจัดองค์กร / โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา	4.00	ดีมาก	4.00	ดีมาก	4.00	ได้

การศึกษาขั้นพื้นฐาน : ประถมและมัธยมศึกษา	ผลประเมิน อิงเกณฑ์		ผลประเมิน อิงสถานศึกษา		ค่าเฉลี่ย	ระดับ คุณภาพ
	ค่าเฉลี่ย	ระดับ คุณภาพ	คะแนน	ระดับ คุณภาพ		
มาตรฐานที่ ๑๒ สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.78	ดีมาก	4.00	ดีมาก	3.89	ได้
มาตรฐานที่ ๑๓ สถานศึกษามีหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้	3.60	ดีมาก	4.00	ดีมาก	3.80	ได้
มาตรฐานที่ ๑๔ สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา	4.00	ดีมาก	4.00	ดีมาก	4.00	ได้
ค่าเฉลี่ยรวม	3.50	ดีมาก	3.86	ดีมาก	3.68	ได้

ได้รับการรับรอง

ไม่ได้รับการรับรอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา

ด้านผู้เรียน

ผู้เรียนขาดกระบวนการทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และสรุป

ความคิดอย่างเป็นระบบ

ด้านครู

ครูขาดการทำวิจัยในชั้นเรียน การนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนน้อยเกินไป และขาดการจัดทำแผนการสอนให้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ 3 สาขา ครูได้รับเชิญเป็นวิทยากรมากขึ้นไป ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพราะจัดให้ผู้อื่นสอนแทน

ด้านผู้บริหาร

ขาดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายใน โดยเฉพาะห้องสมุดควรจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งค้นคว้าแสวงหาความรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ จัดหาหนังสือประเภทต่างๆ ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสถานศึกษาเพิ่มเติม

1. จัดประสบการณ์เสริมทักษะกระบวนการคิด จากการเล่านิทาน การเล่าเรื่อง จากภาพ ให้ผู้เรียนระดับปฐมวัย วิเคราะห์ วิจรณ์ จากเรื่องที่เล่าและแสดงความคิดเห็นออกมา เป็นการพูดคุยสนทนาซักถาม การวาดหรือการปั้นตัวละครตามจินตนาการ เป็นต้น

2. จัดประสบการณ์เสริมทักษะกระบวนการคิดจากการเรียนรู้แบบโครงงาน แบบบูรณาการ ข้ามสาระการเรียนรู้ การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งควรจัดกิจกรรม พัฒนาความคิดให้หลากหลาย เช่น กิจกรรมรายงานข่าว วิจรณ์ข่าว บทความ วิจรณ์ผลงาน วิจรณ์เรื่องราวหรือตัวละครในบทเรียน กิจกรรมได้วาที่การเรียงความ การแต่งหนังสือเล่ม เล็ก การวาดภาพตามจินตนาการ การเล่าเรื่องจากภาพ เป็นต้น กิจกรรมที่จัดขึ้นควร ดำเนินการให้หลากหลายในแต่ละสาระการเรียนรู้และให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดปี การศึกษา 2549

3. ควรเปิดโอกาสผู้เรียนปฐมวัยได้นำสิ่งของ ของเล่น ของใช้ที่ตนมีหรือตนชื่นชอบและสามารถนำมาแสดงให้เพื่อน ๆ ชม มาอธิบายความสวยงาม ความภูมิใจ กลไกการใช้งานหรือการใช้ประโยชน์ให้เพื่อน ๆ ได้รับรู้และสนทนาซักถามอย่างทั่วถึงทุก ๆ คนและ ทำอย่างต่อเนื่อง

4. ครูควรได้รับการพัฒนาความรู้ การวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้มากขึ้นและควรนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนให้มากขึ้น รวมทั้งการนำสื่อภูมิปัญญา มาบูรณาการในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

5. สถานศึกษาควรพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การค้นคว้าแสวงหา ความรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ จัดหาหนังสือให้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และการ จัดกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีนิสัยรักการอ่าน แข่งขันการอ่าน การ ตอบปัญหา แข่งขันทักษะทางวิชาการ ทักษะสิ่งประดิษฐ์

6. ครูควรแสดงบทบาทเป็นพ่อครู แม่ครู ให้ความรัก ความอบอุ่น ความเมตตา ต่อศิษย์ และสอบถามความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความมั่นใจ ความมั่นคงทางอารมณ์ แก่ผู้เรียนที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ของตน

7. สถานศึกษาปรับเปลี่ยนแนวความคิดการจัดกิจกรรมเพื่อค้นหาเด็กเก่งเพื่อการ แข่งขัน ให้หันมาพิจารณาเด็กทั้งโรงเรียน ค้นหาความเป็นเลิศ ความเก่งของผู้เรียนแล้ว สร้างสรรค์กิจกรรมให้เข้าร่วม โดยมีเป้าหมายที่ผู้เรียนทุกคนมากกว่าผู้เรียนบางคน ส่วน ผู้เรียนคนใดที่เก่งหรือเป็นเลิศให้ถือว่าเป็นผลพลอยได้ไปสู่เวทีการแข่งขันระดับเขตต่อไป

นอกจากนี้ผู้ที่มิคุณสมบัติผ่านเกณฑ์ในแต่ละกิจกรรม สถานศึกษาควรพิจารณาขอบเขตติบัตร วุฒิบัตร อยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเขียนเรียงความสิ่งที่ตนเองได้รับคำชมเชยจากสถานศึกษาเพื่อส่งให้ผู้ปกครองที่ทำงานต่างจังหวัดได้ชื่นชมผลงาน อันจะเป็นการสร้างความรักความผูกพันในครอบครัวอีกทางหนึ่ง

8. จากสภาพความแตกต่างทางความคิด กระแสความขัดแย้งระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่มและมีแนวโน้มขยายใหญ่ขึ้น สถานศึกษาควรเร่งฟื้นฟูกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนให้มีความเข้มข้นและมีการปฏิบัติที่ชัดเจน ควรสอดแทรกเรื่องสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ การยอมรับในความแตกต่าง การปฏิบัติตามกฎกติกาที่สถานักเรียนกำหนด การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม การรณรงค์เลือกคนดี เป็นสิ่งจะต้องปลูกฝังโดยผ่านกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างจริงจัง

9. สถานศึกษาควรปลูกฝังและสรรสร้างกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีความตระหนักรักและภูมิใจในท้องถิ่นในประเทศชาติ โดยให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา เช่น การเรียนรู้คุณค่าของภูมิปัญญา ทรัพยากร ฝืนดิน ป่าชุมชน แหล่งน้ำ ผ่านกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เช่น กิจกรรมสืบสานฟื้นฟูภูมิปัญญาในท้องถิ่น กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนอย่างคุ้มค่า กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อจะเสริมทักษะในการประกอบอาชีพ โดยเน้นการเป็นผู้ประกอบการที่ใช้ทรัพยากรในชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่กล่าวต่อไปนี้ได้เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับนโยบายของผู้บริหารกับการประกันคุณภาพการศึกษา แต่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาดังต่อไปนี้

1 งานวิจัยภายในประเทศ

วันชัย ศรีชนะ (2337 : 102-103) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เยอรมันและประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศที่ศึกษาได้นั้นถึงหลักการในเรื่องความเป็นอิสระ (Autonomy) ควบคู่ไปกับความพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากภายนอก (Accountability) โดย

ที่แต่ละประเทศมีกลไกการดำเนินการและวิธีการในรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปตาม
ประสบการณ์และจารีตนิยมของตน

จिरศักดิ์ จันทร์ช่วง โชติ (2538 :14) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐาน
โรงเรียนมัธยมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเขตการศึกษา 11 พบว่าการปฏิบัติงาน
โดยรวมทุกด้านและแต่ละด้านอยู่ในเกณฑ์มาก ยกเว้น โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษปฏิบัติงาน
ธุรการได้ในระดับมากที่สุดและพบว่าโรงเรียนขนาดต่างกัน ปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐาน
โรงเรียนมัธยมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมบูรณ์ ฐวสินธ์ (2539 : 89-90) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานตามเกณฑ์
มาตรฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา
12 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการบริหารงานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวม
ทุกด้านและในแต่ละบ้านอยู่ในระดับแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ยกเว้น
งานด้าน โรงเรียนและชุมชนไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาในแต่ละงานพบว่า ผู้บริหาร
โรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีการบริหารงาน 5 งาน ได้แก่ งานบริหารงาน
ทั่วไป งานธุรการ งานวิชาการ งาน
ปกครองนักเรียน และงานบริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

วิชัย ตรีเล็ก (2542 : 111-113) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อ
การประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบบริหาร ISO 9000ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ผลการวิจัยพบว่า ทั้งผู้บริหารและครูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ ISO 9000 อยู่ใน
ระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันในโรงเรียน ความพร้อม และความ
เป็นไปได้ในการนำระบบบริหาร ISO 9000 มาใช้ในโรงเรียนผู้บริหารและครูที่มีต่อการ
ประกันคุณภาพ โดยใช้ระบบ ISO 9000 พบว่ามี ความเห็นต่างกัน เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง
ทางราชการ อายุและวุฒิการศึกษา ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือขาดแคลนบุคลากรในการ
ดำเนินงาน บุคลากรไม่มีเวลา บุคลากรไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือ ข้อเสนอแนะ
คือการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับระบบบริหาร ISO 9000 แก่บุคลากรในโรงเรียน

สุพัฒน์ พรหมวัง (2542 : 79-80) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกัน
คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร
โดยรวมอยู่ใน ระดับปานกลางและพบว่าขนาดของโรงเรียนและตำแหน่งของผู้ปฏิบัติการ
ดำเนินงานประกันคุณภาพ โดยรวม ไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ปัญหาการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีเพียง 1 ด้าน ที่ผู้บริหารและครูวิชาการมีปัญหาการดำเนินงานคือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน

ประอร สุนทรวิภาต (2543 : 126) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเหล่าทัพ พบว่า โรงเรียนเหล่าทัพมีหลักการ/ยุทธศาสตร์ในการประกันคุณภาพการศึกษาที่สำคัญมากที่สุด 3 ข้อ คือ การสร้างระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ทำให้โรงเรียนเหล่าทัพผลิตนายทหารสัญญาบัตรที่มีคุณภาพตามความต้องการของเหล่าทัพ สร้างจิตสำนึกใฝ่คุณภาพและความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของกำลังพลทุกฝ่ายในโรงเรียนเหล่าทัพ โดยมุ่งเน้นคุณภาพการปฏิบัติงาน ผู้บริหารควรมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบาย ความมุ่งหมายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (2547 : 33) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการติดตามผลการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาเอกชน พบว่า สถานศึกษาเอกชนโดยรวมส่วนใหญ่ให้ดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาได้ในระดับมากทุกองค์ประกอบ ยกเว้นองค์ประกอบ 8 คือการรายงานคุณภาพการศึกษาที่ดำเนินการได้ในระดับน้อยและเป็นองค์ประกอบที่มีสถานศึกษาทุกกลุ่มตัวแปรไม่ได้ดำเนินการมากที่สุด องค์ประกอบ 5 คือ การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สถานศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการได้ดีกว่าคือมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าทุกองค์ประกอบ

ศิริ ถิอาสนา (2549 : 125-128) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียน อาชีวศึกษาเอกชน โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 สังเคราะห์มาตรฐานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน พบว่าองค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียนทั้งหมดมี 11 มาตรฐาน 126 ตัวชี้วัด นำองค์ประกอบของระบบไปสร้างเป็นเครื่องมือ 3 ชุดคือ ชุดที่ 1 แบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ชุดที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ และชุดที่ 3 แบบสำรวจผลงานของโรงเรียน หากคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 11 คน หาค่าดัชนีความสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์พบว่ามีความสูงกว่า .50 ทุกตัวชี้วัด ปรับปรุงเครื่องมือให้สมบูรณ์ ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นใน ระยะที่ 1 กับโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง 4 แห่งทำการวิเคราะห์สถานการณ์ พบว่ามีโรงเรียนเพียง 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนอมตวิทยา (ระดับ 1 อาชีวศึกษา) ที่มีข้อมูลน่าสนใจ และยินดีให้ผู้วิจัยทดลอง

ใช้ระบบประกันคุณภาพภายในต่อไปส่วน โรงเรียนอีก 3 แห่ง ยังไม่พร้อมในการทดลอง ระยะที่ 3 พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน เข้าทำการศึกษากับโรงเรียนที่อาสาสมัครรับการทดลอง 1 แห่งดังกล่าว โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สถานการณ์ใน ระยะที่ 2 มาเป็นฐานในการพัฒนาปรับปรุงระบบประกันคุณภาพภายใน

ซึ่งผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพที่เหมาะสม ควรแก่การพัฒนาปรับปรุง ณ เวลานั้นประกอบด้วย 6 มาตรฐาน 15 ตัวชี้วัด และสามารถปฏิบัติงานได้ บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ จำนวน 11 ตัว ส่วนตัวชี้วัดที่มีผลการประเมินไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีจำนวน 4 ตัวสำหรับตัวชี้วัดที่มีลักษณะซับซ้อนยุ่งยากต่อการปฏิบัติ โรงเรียนยังไม่มีความพร้อมเพียงพอที่จะพัฒนาปรับปรุงด้วยตนเอง ต้องอาศัยนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นบุคลากรจากภายนอก แม้มีผลการปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายก็ตาม เช่นตัวชี้วัดที่ 1, 3, 7, 8 และ 9 เป็นต้น โรงเรียนควรกำหนดเป็นนโยบายสำคัญและเร่งด่วนมีแผนงาน/โครงการรองรับเพื่อนำไปสั่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพต่อไป

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Atria (1999 : 60) ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบของกระบวนการประกันคุณภาพ และแผนพัฒนาของมลรัฐอิลลินอยซ์ ต่อทัศนคติของครู โรงเรียนรัฐบาลในการทำแผนพัฒนาโรงเรียนในเมืองชิคาโก การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของกระบวนการประกันคุณภาพและแผนพัฒนาของมลรัฐอิลลินอยซ์ต่อทัศนคติของครู โรงเรียน รัฐบาลในเมืองชิคาโกเกี่ยวกับแผนพัฒนาโรงเรียน กระบวนการประกันคุณภาพและแผนพัฒนาของมลรัฐอิลลินอยซ์อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงองค์กรและทฤษฎีแรงจูงใจ เนื่องจากทัศนคติเป็นส่วนประกอบหลักของทั้งสองทฤษฎีนี้ ทัศนคติของครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่าครูมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการประกันคุณภาพและแผนพัฒนาของมลรัฐอิลลินอยซ์

Bugg (2000 : 61) ศึกษาวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในมลรัฐอิลลินอยซ์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของคณะกรรมการการศึกษาของรัฐในโครงการประกันคุณภาพการศึกษาและพัฒนาแผนที่ใช้เป็นตัวกระตุ้นการพัฒนากระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบในโรงเรียนมัธยมปลายของรัฐ การศึกษาครั้งนี้เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับขอบเขตที่โรงเรียนสองแห่งใช้การประกันคุณภาพเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยพบว่า

1. ก่อนที่จะมีการนำการประกันคุณภาพและแผนพัฒนามาใช้โรงเรียนทั้งสองแห่งยังไม่ได้ใช้ระเบียบโครงสร้างในการปรับปรุง โรงเรียน

2. โรงเรียนในชนบทสามารถใช้กระบวนการประกันคุณภาพ เพื่อเป็นการกระตุ้นการพัฒนา โครงสร้างการจัดระเบียบของ โรงเรียนในขณะที่โรงเรียนในเมืองไม่สามารถทำตามกระบวนการได้สำเร็จ

3. การประกันคุณภาพมีผลดีต่อแผนการสอนในโรงเรียนทั้งสองแห่ง

4. ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพจะประสบความสำเร็จในเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุง แต่เป็นที่ถกเถียงว่าสิ่งแวดล้อมบางอย่างอาจทำให้โรงเรียนไม่สามารถค้นหาปัญหาที่แท้จริงได้

5. โครงสร้างของการประกันคุณภาพสามารถช่วยโรงเรียนในการพัฒนาวัฒนธรรม การปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการขาดตัวแปรบางตัว เช่น ภาวะผู้นำ ทรัพยากรทางการเงินทำให้กระบวนการประกันคุณภาพไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย

Haper (2000 : 189) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของทีมงานในการประกันคุณภาพและการวางแผนพัฒนาโรงเรียนระดับกลางผลการศึกษาพบว่า (1) การวางแผนเป็นทีมทำให้ครูได้มีการพัฒนาตนเองในทางที่ดีขึ้นและทีมงานมีส่วนช่วยในการพัฒนาโรงเรียนในแนวใหม่ (2)การทำงาน เป็นทีมการสร้าง ความตระหนักให้แก่ครูใหญ่ของแต่ละสถานศึกษาในการเป็นผู้นำกระบวนการเปลี่ยนแปลง (3) การวางแผนพัฒนาการประกันคุณภาพแนวใหม่ ของโรงเรียนต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรไม่ส่งผลกระทบต่อเทคนิควิธีสอน

Floit (2000 : 69) วิจัยเรื่อง ผลกระทบของรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกต่อโรงเรียนในรัฐอิลลินอยซ์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าการมีส่วนร่วมในการทบทวนการดำเนินงานจากภายนอกจะมีส่วนช่วยให้กระบวนการพัฒนาโรงเรียนแบบบูรณาการดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องหรือไม่ ผู้วิจัยวิเคราะห์จากรายงานการประเมินภายนอก ได้ระบุให้เห็นถึงประเด็นบรรยากาศการเรียนรู้ และ ถึงแม้ว่ารายงานนี้ได้กล่าวถึงความจำเป็นต้องการกำหนดทิศทางของหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานของรัฐ แต่มีหลักฐานอ้างอิงน้อยมากในการปรับปรุงหลักสูตรการประเมิน และกลยุทธ์การสอน ส่วนการสนับสนุนจากชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนไม่ได้บูรณาการกับกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมที่กำหนด ผลการวิจัย พบว่ารายงานการประเมินภายนอกและรายงานข้อคิดเห็นจาก โรงเรียนแบบบูรณาการอย่างต่อเนื่องและความพยายามในการพัฒนาหลายอย่างยังไม่ต่อเนื่องและไม่อาจบ่งบอกได้ว่าเป็นองค์ประกอบของการประกันคุณภาพ

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าสถานศึกษาได้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในประเด็นต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย การเตรียมการวางแผนประกันคุณภาพการศึกษา การนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การพัฒนาปรับปรุงมาตรฐาน และการเตรียมการประเมินจากองค์กรภายนอก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ไม่มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างกันตามขนาดของสถานศึกษา คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก สำหรับปัญหาส่วนใหญ่ที่พบคือ การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารบ่อย สภาพการจัดการการศึกษาไม่สอดคล้องกับธรรมเนียมโรงเรียน ระบบการตรวจสอบระบบการประเมิน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY